

park

novomeški mladinski časopis
št. 2, letnik I, april 1998 cena 1 tolar

HIMNA O CARJU MAVRIČNIH KAČ

(Ob solničnem zatonu k mojemu 21. letu, eden izmed številnih osnutkov za godbo v valovili.)

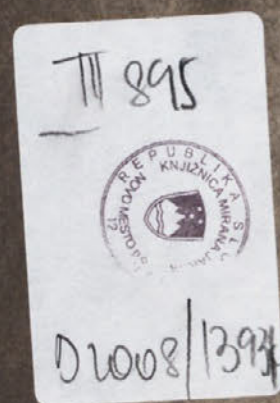
Peljal sem se na motornem kolesu s hitrostjo splašenih in do krvi pretepenih človeških misli. Bliskoma so zginjale vasi, mesta, gozdovi. Rdeče so bile pokrajine kakor škrlat:

(Popolnoma nag sem nizko letel v zraku, lahko veslajoč z ogromnimi perotmi, in v meni je rastla želja, da bi se že skoro dvigal med peklom in nebesom.)

Volčjo temo so razsvetljevali bliški in v fati morgani, ki se je naglo skrila za oblake s skoki vrečastega kenguruja, sem zagledal prepade, ki so se vrtali v zemljo kakor lijaki, jezerske gladine, ki so se zdele kakor orjaška, gibljiva zrcala, drevesa z njihovimi vejami kakor človeške roke - v njih vrhovih so gnezdlile najrazličnejše opice - velereke z njihovimi pritoki kakor brezprimene kače z mladiči, puščave kakor velikanske zakurjene peči, vulkane z bruhaajočo lavo kakor ognjeni vodomeji, slapove, ki so se zdele kakor vedno se lomeči stekleni svedrji, Železniške viadukte, ki so bili kakor jezdecji v oklepjih, kolodvore kakor mravljišča in z njihovimi križastimi tiri kakor brizgalnice, tvornice kakor retorte z epruvetami, smodnišnice kakor viseči pizanski stolpi, cirkuška mesta z donehesnimi, ozkimi lišami, ki so se zdele s svojimi okni kakor orglice - pravkar je žvižgal veter po ulicah in jih zavijal v megle.

Tedaj sem pogledal in z grozo v lesketajočih se kameleonskih očeh sem videl, da so me držale objetege številne mavrične kače...

Anton Podbevšek, Človek z bombami, 1925
(odlomek)





veduta na mestno jedro, razglednica iz leta 1932 (fotograf neznan)

Zelene površine Novega mesta - takšne, kot si jih mesto zasluži?

Nenavadno je, da se nek časopis, ki naj bi se posvečal predvsem mestni problematiki Novega mesta, poimenuje po nečem, česar to mesto praktično ne premore - to je park. Je pa takšno ime vsekakor dobra iztočnica za razmišljanje o zelenih površinah, s katerimi se naše mesto ne more ravno ponasati. Vsekakor bi bilo preveč naduto pričakovati, da bi lahko z enim samim člankom zajeli vse probleme zelenih površin mesta, bkrati pa zanje tudi podali enostavne hitropotezne rešitve. Običajno je prvi korak k reševanju problema to, da ga sploh opazimo in začnemo o njem premišljevati. In ravno to bi lahko bil namen tega članka.

ZELENE POVRŠINE - nekaj splošnejših izhodišč

Vsa sodobna mesta v večji ali manjši meri poznajo t.i. zelene površine, ki dopolnjujejo njihovo grajeno strukturo. V sodobnem urbanizmu ima načrtovanje zelenih površin praktično enako težo kot načrtovanje novih pozidav, zato morata biti

oba vidika organsko povezana in se ne smeta medsebojno onemogočati. Vendar pa je vsako mesto svoj organizem s svojimi značilnostmi, prednostmi in pomanjkljivostmi - in vsako mesto ima svojo zgodovino.

Novo mesto je v osnovi srednjeveško mesto in kot takšno ni poznalo mestnih zelenih površin, kot jih pojmujejo danes. Srednjeveška mesta so bila namreč dobro utrjena in obzidana jedra goste pozidave, ki so jih obkrožale obsežne zelene površine. Večje število manjših nepozidanih prostorov znotraj mesta je bilo večinoma namenjeno vrtovom za pridelovanje hrane. Takšno prostorsko organizacijo so narekovala nemirne družbene razmere tistega časa, saj so bile odprte površine preveč izpostavljene nevarnosti pustošenja raznih vojska.

Po koncu srednjega veka so mestna obzidja izgubila svojo osnovno namebnost, zato so jih veliko porušili ali pa so jih uporabili tako, da so ob njih naslonili nove zgradbe. Večinoma so mesta še naprej organsko rasla preko meja nekdanjih obzidij. Le tam, kjer so srednjeveška jedra omejevale večje

naravne ločnice (npr. reka, strme brežine ipd.), so ostale srednjeveške meje še naprej jasno prostorsko začrtane.

Šele v prejšnjem stoletju so se v številnih mestih začele bolj množično pojavljati načrtovane mestne zelene površine. To se je dogajalo predvsem v večjih mestih, ki so postala prevelika, da bi človek v svojem vsakdanjiku sploh še prišel v stik z zelenimi površinami okoli mesta. Vsekakor so mestne zelene površine pomenile pomemben prispevek k humanizaciji novonastajajočih industrijskih mest. Pri manjših mestih, kakršno je Novo mesto, je bil takšen proces seveda počasnejši.

Nastanek nekaterih pomembnejših zelenih površin v Novem mestu

Že predno lahko govorimo o nastanku pravih mestnih zelenih površin, so obstajale urejene vrtno površine ob grajskih stavbah v neposredni okolici mesta, npr. ob gradičih Kamen in Novi dvor (sedaj v sklopu Bolnice) in ob gradu Grm.



(foto Mitja Simič) |

Grmski grad z okolico - zadnja možnost za novomeški park? (foto BP)



V 19. stoletju se se tudi v Novem mestu pričeli bolj organizirano ukvarjati z ozelenjevanjem mesta. Ustanovili so celo društvo (Olepševalno društvo), ki se je zavzemalo za lepšo podobo mesta. Rezultat teh aktivnosti so bili obsežni kostanjevi drevoredi. Najstarejša drevoreda sta od nekdanjih severnih mestnih vrat proti Marofu in na Šancah (že po letu 1830). Potem ko je v Novo mesto prišla železnica (1884) in je bila iz Bršljin v mesto zgrajena nova cesta vzporedno z železnico (kjer poteka še danes), je stara mestna vpadnica preko Marofa izgubila svoj prvotni namen. Zato so leta 1891 ob njej zasadili nov dvostrani kostanjev drevored, ki ga danes poznamo kot Kettejev drevored. Tako je nastala ena najdaljših drevorednih potez pri nas, ki je skupaj s starejšim drevoredom od severnih mestnih vrat do vzhodja Marofa ter novim delom preko Marofa do Bršljin dolga skoraj dva kilometra. Kostanje so kasneje zasadili tudi ob poti proti Loki (stara avtobusna postaja) ter ob novi cesti v Bršljin.

Najpomembnejši dogodek v zvezi z mestnimi zelenimi površinami v Novem mestu pa se je zgodil okoli leta 1930, ko se je staro mestno pokopališče iz lokacije med nekdanjim kapucinskim samostanom in Okrajim glavarstvom (sedanji Novi trg in stavba občine) preselilo v Ločno. Novo mesto je tako leta 1936 dobilo čisto pravi mestni park. Njegova lokacija je bila praktično idealna, saj je s svojo lego ločeval historični del novega mesta od novejših pozidave. Urejen je bil v duhu tistega časa s koncentričnimi potmi in nasadi cvetja ter na novo posajenimi drevesi, ki pa žal niso

utegnili niti dobro zrasti, ko so kmalu po drugi svetovni vojni prvič grobo posegli v ta prostor z izgradnjo komande garnizije (sedanja nova občina), kmalu nato pa še z izgradnjo sedanje stavbe pošte. S tem je bila parkovna površina trajno pohabljena. V sedemdesetih letih pozidan dom JLA (sedanji KC Janez Trdina) je zapečatil usodo zahodnega dela parka, dokončno uničenje zadnjih ostankov parka pa je pomenila izgradnja poslovno - trgovskega kompleksa Novi trg v začetku devetdesetih let. Tako je mestu v letih svojega največjega razvoja uspelo uničiti in zabetonirati mestni park, ob tem pa je ostalo tudi brez kakršnihkoli drugih spodobnih mestnih parkovnih površin. Prav tako se je nenehno zmanjševalo tudi število starih dreves v mestu, predvsem drevorednih kostanjev.

Kaj lahko danes obravnavamo kot mestne zelene površine v Novem mestu?

Po najširši definiciji je to ves nepozidan in nepotlakovan prostor znotraj mesta in na njegovem obodu ne glede na njegov namen. Vendar pa običajno kot mestne zelene površine štejemo tiste bolj javnega značaja, ki so namenjene predvsem prebivalcem mesta. Največji mestni zeleni površini sta oba (pri)mestna gozdova, Ragov log in Portoval. Gozd sam po sebi je prej izjemna kot tipična oblika mestne zelene površine in ne more popolnoma nadomestiti vloge parka - in je tudi ne sme, če hočemo, da še vedno ohrani značaj gozda, kar je nedvomno tudi kvaliteta.

Kettejev drevored je trenutno v stanju prenove in ne kaže svoje najboljše podobe. Predvsem pa bi se na to potezo morali navezati še spremljajoči parkovni program, ki bi zjel širše območje Marofa. Tako je Grajski park Grm, kljub majhnosti in dolgoletni zapuščenosti, ostal edini park v mestu, ki sploh še zasluži to to ime. Hkrati pa predstavlja poleg Kettejevega drevoreda tudi iz zgodovinsko vrtno-arhitekturnega vidika najpomembnejšo zeleno površino v mestu. Takšne razmere osmišljajo razmišljanja, da bi bilo potrebno ostanke nekoč mogočnega grajskega območja Grm ob ustrezni prenovi grajskega parka obravnavati kot mestno zeleno površino najvišjih kakovosti in jo primerno vključiti v življenje mesta. Širše območje gradu vključno z nekdanjo vrtarijo in kapelo Božjega groba daje možnosti, da se kvalitetna parkovna površina ob gradu razširi in da se celotno območje spremeni v nekakšno zeleno oazo med industrijskim kompleksom na eni strani ter ne najbolj kvalitetno povojno individualno pozidavo na drugi.

Neizkoriščeni potenciali ostajajo tudi obrežja Krke in Težke vode. Predvsem slednja je bila z izgradnjo industrijskega giganta na neustreznem mestu v zadnjih dvajsetih letih močno razvrednotena in že skoraj izgubljena. Mesto bi si moralo prizadevati, da dobi obočje Težke vode nazaj in da ob njej naredi vsaj sprehajalno pot.

Novo mesto premore večje število manjših zelenih površin, ki so mestu bolj ali manj v okras. Zadnje čase se za izboljšanje podobe mesta trudijo z različnimi cvetličnimi nasadi ob cestah in na

zelenicah. Tudi nekatere tovarne skušajo svojo zunanjo podobo polepšati s t.i. hortikulturnimi nasadi. Žal lahko ugotovimo, da njihovo oblikovanje ostaja globoko na ljubiteljskem nivoju, čeprav obstaja že več generacij visokošolanih strokovnjakov, ki so usposobljeni za takšno delo, in tudi v Novem mestu jih je nekaj, vendar pa mesto očitno ne čuti potrebe, da bi na tem področju kaj spremenilo.

Na koncu je potrebno poudariti, da Novo mesto nujno potrebuje vsaj eno večje kvalitetno otroško igrišče, podobno kot ga je pred nedavnim dobila Ljubljana v Tivoliju. Ena od možnih lokacij se kaže tudi pri gradu Grm. Sklenemo lahko z ugotovitvijo, da so tudi zelene površine odraz kulturne stopnje nekega mesta in tu naše mesto ne more dobiti najvišje ocene. Mogoče pa bo generacija študentov, ki si je za svoj list izbrala ime Park, na področju mestnih zelenih površin le bolj zavzeta in uspešna od predhodnjih in da bomo v Novem mestu morda nekoč v bodočnosti vendarle dočakali tudi čisto pravi park - z malo začetnico.

Mitja Simič

Skrite poti novega mesta

V Novem mestu obstajajo poti, skrite očem komunalne službe. Poti, ki jih ni načrtoval urbanist. A vendar so prehodne, vzdrževane - in popolnoma ustrezajo željam in potrebam uporabnikov.

KRAJ, KAMOR GRE TUDI CESAR PEŠ

O stranišču vam nimam povedati nič novega, čeprav je tema zelo vabljiva. Tista zanimiva beseda, ki se skriva v starem slovenskem pregovoru, je PEŠ. Na prvi pogled ni videti, da bi bilo o pešcih potrebno govoriti, vendar obstajajo nekatere neugodne smeri razmišljanja. Prostor, namenjen pešcem - v primerjavi z avtomobilisti, čakalna doba pred semaforjem, zakon močnejšega na zebri, delež proračuna, ki ga avtomobilistom namenja država, občina, družina... način izdelave čevljev, splošna kondicija, umetnost hoje...

Avtomobili zelo pogosto prevzamejo prostor, namenjen peš hoji. Primer za tako ravnanje so ceste v manj prometnih predelih, recimo od Mačkoveca do Novega mesta. Cesta brez pločnika, ki jo pešci uporabljajo - kot vse kaže - le na lastno odgovornost. Ali pa parkirišče na Novem trgu. Zasnova Novega trga, izražena skozi smeri dostopov in stopnišča, sicer izgleda kot ustvarjena za pešce - vendar je konzerva, v kateri posedla zbiralec parkirnine, prevzela oblast, podzemne garaže pa bolj ali manj samevajo.

Velik delež odraslih ljudi je avtomobilistov. Čevljarska industrija pa je le industrija, ki si seveda želi preživeti. Zato je večina njihovih izdelkov zelo prilagojenih pritiskanju na pedala in malo manj hoji. Posledice se kažejo v obliki pekočih podplatov, platfusa, šibkih gležnjev... Seveda lahko kupite tudi čevlje, prilagojene za hojo - vendar vas bo preveč ljudi spraševalo, od kod ste prišli.

Splošna kondicija je seveda temu primerna. Prehoditi trideset kilometrov na dan? Za večino po medicinskih merilih zdravih ljudi v najboljših letih to predstavlja skrajni izziv. Ponoviti kaj takega naslednji dan pa - utopijo.

Umetnost hoje tako postaja izumirajoča umetnost, ki jo negujejo planinci, pohodniki, alpinisti... Hoja po brezpotju je le še privilegij gozdarjev. Hoditi bos, ali pa bos celo kam priti, pa je le še oddaljen spomin evolucije, ki je svoja najboljša leta posvetila ustvarjanju stopal in več kot polovico našega mišičevja namenila in ustrezno razvila za potrebe hoje. Povprečen meščan pe se z dvigalom pelje v garažo, z avtom v službo, kjer prevegetira svojih osem ur. Z istimi prevoznimi sredstvi se nato odpravi pred televizor, kjer preživi ostanek dneva. Postopek ponavlja vse delovne dni razen četrta, ki ga popestri z obiskom fitness studia. Če si ga seveda lahko privoščijo - kajti avto je v nasprotju s splošno razširjenim mnenjem precej draga zadeva.

KO STOPITE IZ AVTOMOBILA, STE TUDI VI PEŠCI

Obstajajo pa tudi skupine ljudi, ki so sposobne preživeti brez avtomobila. Seveda je veliko odraslih brez izpita, avtomobila ali celo obojega; vendar je to skupina, ki je nihče ne jemlje zelo resno, saj je avto kot statusni simbol daleč pomembnejši kot prevozno sredstvo. Peš hoja je torej vse bolj nekaj, kar ni dobro početi preveč očitno - če pa brez nje ne morete, je dobro, da se odmaknete na periferijo, recimo v gozd.

Prav tako se avtu odpove veliko starejših ljudi, predvsem žensk, ki peš opravijo veliko opravil v družini. Nakupe, plačevanje položnic, obdelava vrta, obisk cerkve ali kakšne kulturne institucije... To je pravzaprav najmočnejša skupina meščanstva - na svojih pohodih srečujejo somišljenike, s katerimi lahko izmenjajo mnogo več kot pobilsk z lučmi ali bežno hupanje.

Lahko se neovirano ustavijo, pogovorijo, gredo del poti skupaj ali pa se celo spomnijo, da morajo nujno spiti eno kavico... Vendar ta skupina ni najmočnejša. Najmočnejša skupina pešcev so otroci.

Otroci avtomobile sicer imajo, vendar jih - v njihovi le njim znani modrosti - uporabljajo v namene, ki so odraslim bolj ali manj nerazumljivi. Ko se odpravijo v vrtec ali šolo sicer vse preradi vskočijo dedki ali babice in tako v razvijajoč se um vcepijo lagodnost in avtomobilističen način razmišljanja. Vendar jim to ne uspe in otroci kmalu odkrijejo užitek hoje v šolo skupaj s prijatelji. Sladko urico, ko se izmaknejo nadzoru in se s prijatelji pogovorijo o večnih skrivnostih odrasčanja, o hišicah v gozdu in o fantu iz sosednje ulice... S svojo taktiko so si uspeli izboriti privilegije kot nihče drug. Recimo ustanovitev lastne policije, ki na ključnih mestih poti v šolo z avtoriteto rumene rutice in loparčka uveljavlja izvajanje zakona.

NAREDI SI SAM - SVOJO POTKO

Veliko ljudi kljub vsem težavam hodi v službo peš - in obstajajo še druge skupine pešcev, ki jih ne bom našteval. A njihovo končno število je večje od števila avtomobilistov. In vsi ti ljudje so bolj ali manj nevidni iz preprostega razloga - ne povzročajo problemov. A vendar pustijo sledi. Potke. Potke, ki se vijejo čez zelenice, med bloki, za garažami... Najlepši primer je pot iz Ragovske do osnovne šole Grm - pot, ki si je na nekaterih odsekih izborila celo tlakovanje. Na mestu, ko na Ragovski zapusti parkirišče, so jo prekrili s ploščami - s tem so jo naredili prehodno v vsakem vremenu in tako postavili zgled za reševanje podobnih primerov.

Skratka, pešci so si brez uradnega blagra izborili najboljšo pot, ki upošteva, da pešci ne potrebujejo tako blagih ovinkov kot avtomobili in je zato krajša. Uradni graditelji poti pa pešce preusmerjajo ob ceste, kjer morajo neprestano vdihovati strupene hlape ter prenašati hrup in nevarnost, da jih bo med izogibanjem na pločniku parkiran avtomobilom zbil neučakan šofer.

Seveda so tudi potke, ki jih želijo nasprotniki peš hoje na vsak način uničiti. Vendar jih s tem le potisnejo v ilegalno. Primer kronske kozlarije je križišče železnice in ulice iz Drske proti zdravstvenemu domu. Začelo se je najverjetneje tako, da je bilo spuščanje in dvigovanje zapornic neažurno. To je povzročilo nekontrolirane prehode, ki si jih je nek urbanističen samouk odločil preprečiti z železnimi ograjami in mrežami. Kaj je ostalo od njegove ideje, si lahko ogleda vsak sam. To očitno ni način reševanja problemov, vendar primer ni osamljen. Enaki filozofiji so sledili tudi ograjevalci zgradbe na Seidlovi 70, ki so hrati z zgradbo ogradili tudi peš povezavo med spodnjo in zgornjo stranjo Plave lagune. Seveda je že vspostavljena potka, ki se tej



znaki so tudi taki (foto Janez Božič)

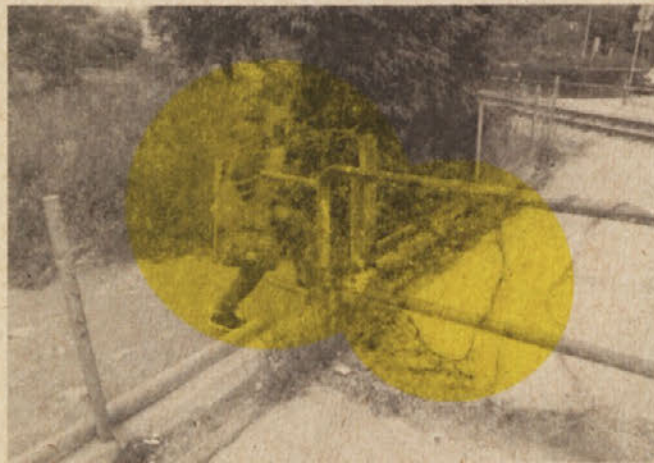
prepreki uspešno izogne.

Ostane sicer grenak priokus, vendar ga z lahkoto izperemo, če se iz podobnih primerov naučimo, kako te ilegalne potke nastajajo in to teorijo izrabimo sebi v prid. Teorija in praksa sta očitno dobro znani prebivalcem Plave lagune, ki so v gozdičku med bloki in reko Krko razvili cel mali park z različnimi objekti. Ta sedaj dobiva dopolnitev v prostoru med Seidlovo in mestom - v ureditvi pasu med cesto in reko. Ta od vseh pozabljen prostor je z udarniško akcijo posameznih entuziastov in ob logistični podpori DNS-ja izrazil svojo uporabnost. Zgrajena potka, ki se je bo najverjetneje prijelo ime "Kačja", pa tako prebija mejo med ilegalnostjo in legalnostjo. Akcija ne sme ostati neopažena, saj bi lahko v prihodnosti postala zgled za ravnanje na podobnih mestnih površinah, ki jih velikopotezni načrti odrinejo na rob dogajanja.

EPILOG

Seveda bi lahko na mestni ravni namesto avtomobilizma spodbujali peš hojo, kolesarjenje in javni transport... Vendar je to povezano s frontalnim spopadom z svetovnim avtomobilskim lobijem. Zato je najverjetneje bolje, da začnemo pri sebi.

Janez Božič



železniški "prehod" na Drski - vandalizem ali neumnost? (foto BP)

ena od značilnih "nenačrtovanih" pešpoti: Ragovska - Grm (foto Janez Božič)



KRKA, NE JEZI SE!

stran novomeških dijakov

To je naslov filma, s katerim se Gimnazija Novo mesto vključuje v mednarodni natečaj Goethejevega inštituta - pri projektu je sodelovalo 18 tretješolcev, njihova mentorica je bila profesorica nemškega jezika Nuša Rustja šlo naj bi za velik izziv - tokrat so z menoj klepetale Sanja, Tjaša, Jasmina, Lili, Luka, Estera, Barbara, Maja, Tatjana, Tomaž, Darinka, Maja, Marko, Katjo, Maja, Meta, Živa, Sabina ter prof. Nuša Rustja

*Zanima me, kako ste vi, prof. Rustja, zašli v Unescove vode?

Mi nemci sti v Unescovih vodah - čisto preprosto. Leta 2000 bo v Hannoverju Expo 2000 in Goethejev inštitut je razpisal mednarodni natečaj za vse, ki se učijo nemščino - z naslovom SVET VODA. In mi smo ugriznili v to jabolko.

*Za kakšen projekt sploh gre?

Krko smo predstavili kot življenjsko sredstvo, oblikovalko kulture in navdih za življenje.

*Zakaj pa bi se Krka sploh lahko jezila na nas?

Na žalost nimamo vsi pozitivnega odnosa do Krke in vsi lahko vidimo kaj nastaja iz nje - v primerjavi s preteklostjo.

*Film je dolg... 18 minut.

*in je risani film!?

To sploh ni risani film, temveč povsem pravi film. Igralca sta pravzaprav le nogi dveh igralcev - izbira je potekala po principu najlepših nog, zmagala sta Estera in Tomaž.

*Scenarij pa je napisal oz. napisala? Maja ter Estera skupaj.

*Kdo vse si bo film lahko ogledal?

Vsi gimnazijci, film pa bo predstavljen tudi v Goethejevem inštitutu in mogoče (če bo izbran) tudi na Expu 2000. Narejena je bila tudi slovenska verzija, zato upamo, da ga bo predvajala tudi novomeška televizija.

*Bi mogoče želela profesorica še kaj dodati?

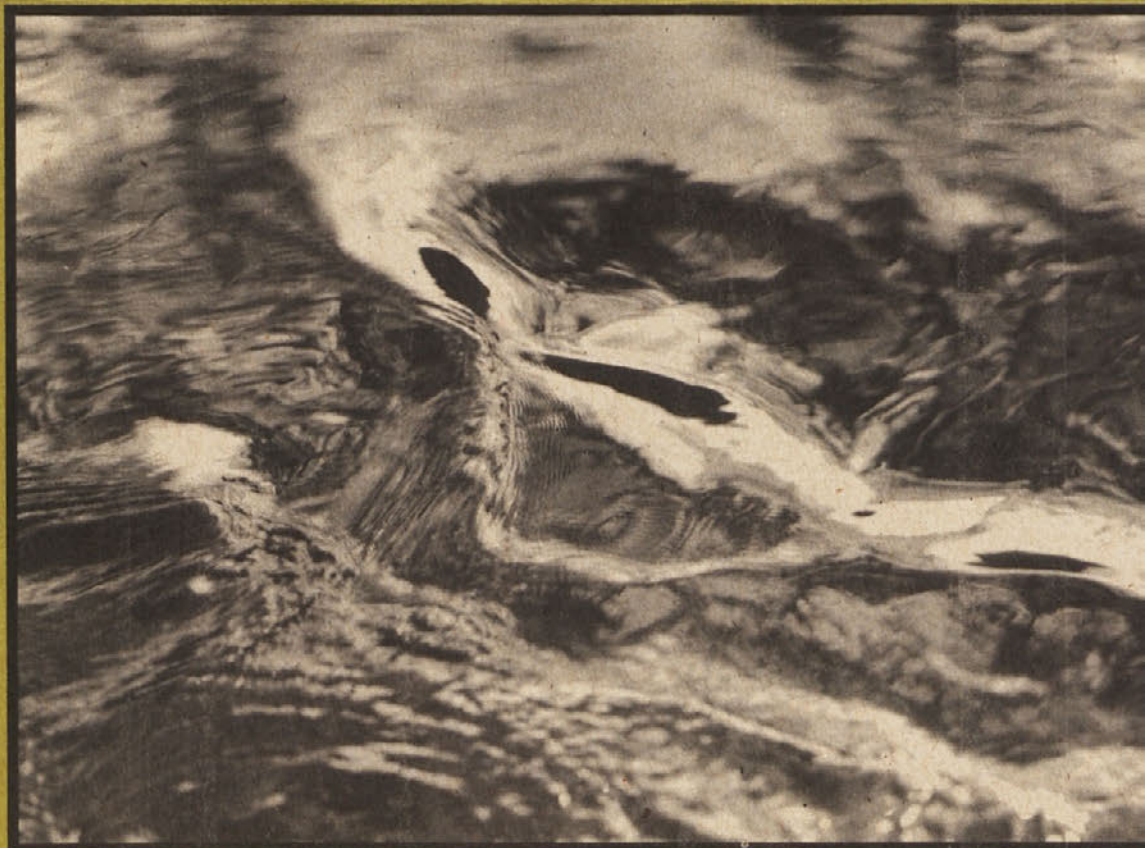
Ja. Bistvo tega filma je, da smo življenje reke poosebili z življenjem človeka, od rojstva do smrti, od izvira do izliva. Krka pripoveduje svojo življenjsko zgodbo - spominja se svoje preteklosti in se ne boji svoje prihodnosti.

*Najlepša hvala za pogovor.

EKO PREMISLEK

Ja, dragi Novomeščani, upam, da ste že ugotovili kaj (bistvenega) se zadnje čase dogaja okoli vas. Za začetek se končuje še eno trapasto šolsko leto, sicer pa prihaja en prav zanimiv letni čas - ki nam, mladim, prinaša predvsem oddih, žur in spanje. Ter seveda še nekaj, brez česar poletje kar nekako izgubi svoj sijaj. VODA (!!!) ter vse možne in nemožne aktivnosti v njej. Ko smo bili še majhni, je prišla v

poštev tudi reka, ki deli naš rodni kraj na dva dela. Vendar pa Krka že dolgo ni več to, kar bi morala biti. Zadnjih nekaj let se vsi obupno trudijo najti najprimernejšega krivca za njeno grozečo usodo. To pa je vendar popoln nesmisel. Kje so DEJANJA, dragi Novomeščani?? Po mojem mnenju smo lahko veseli, da imamo takšne študente - polne energije, idej ter (izredno pomembno) tudi delavne. Njihov prvi večji EKO zalogaj je ureditev MLADINSKE POTI (sliko lahko občudujete tudi na dijaški strani). Sicer se ne bi prav nič čudila, če bi se lotili temeljitega čiščenja Krke. To ne pomeni le fizičnega dela, temveč tudi majhno (no ja) spremembo v naših glavicah. Veste, kaj je pri vsem tem najbolj zanimivo? Navkljub svoji zavzetosti niso vredni (vsaj tako se govori) boljših prostorov. Ampak to je že povsem druga zgodba.



Moja Krka (foto BP)

Udarništvu in ekološka osveščnost: pot pod Seidlovo (ob akciji) (foto Janez Božič)



✓ Marjan Mušič in "Trdinov most" v Novem mestu

Mušič dejal v svoji diplomski nalogi. Trdinov most je kamnit (Mušič pravi, da je projektiral most iz kamna, ker je to "edini res trajni material in ker se z njim doseže oni efekt, ki je in bo arhitektu vedno idealen", tršat most, ki ga označujejo štirje elegantni loki, od tega dva večja nad tokom reke Krke, kot akcent, ki poudarja njega karakter, pomen, mu daje skoraj imperialno veličino. Na sredi, nad rečnim opornikom, pa se bohotita monumenta: kip ustanovitelja Novega mesta, Rudolfa IV., in na drugi strani mostu kip Matije Gubca, oba stoječa na piedestalu. Nad sklepniki, ki so okrašeni z "glavicami predstavljajočimi dolenski ljudski tip" stranskih ločnih obokov, pa so še grbi Novega mesta, Krškega; Metlike in Kočevja (slednja dva na Kandijski strani mostu).

Poleg lepote mostu po sebi ter njegovega sovpadanja z grajeno okolico pa rešitev nakazuje ali celo zahteva tudi približanje reke Krke meščanom, kar je danes morda še bolj pereč problem in željen cilj kot tedaj. V načrtu je lepo viden motiv stopnišča do bregov Krke in pešpoti oz. promenade ob njej, ki jo na obeh straneh spremljata liniji topolov, ter čolnarne ob reki. Žal v vseh teh dolgih desetletjih Novo mesto še vedno ni uspelo meščanom ponuditi niti urejene pešpoti ob celotnem staro mesto ovijajočem okljuku Krke, čolnarne pa so večinoma tudi pridno propadle. Vsekakor, prepričan sem, pa tako ureditev pešpoti kot čolnarne in ostalih Krkinih prituklin ostajajo cilj, upajmo, da čimprej uresničen.

Trdinovemu mostu je Mušič v svoji nalogi pridal tudi dvonadstropno meščansko trgovsko hišo, ki se kaže tudi kot nekakšna mitnica, katere pročelje na obcestni strani je nekoliko konveksno, polno klasicističnih motivov - od arkadnega hodnika, ki je tako značilen za staro Novo mesto oziroma njegov trg, balustradne ograje balkona, vencev in okenskih okvirjev, z mezzaninom s krožnimi okni na vrhu, ter z očitno bogato plastično oz. sgrafitto (dekorativni apneni moker omet) obdelavo stánovanjskega pasu fasade, ki, vsaj zdi se tako, predstavlja motiviko Trdinovih zgodb. Erker, polkrožni izzidek, sicer lahko namenjen zimskemu cvetličnjaku s čudovitim pogledom na Krko, pa nekoliko aludira na grajsko arhitekturo ali pa na stolpe nekdanjega mestnega obzidja, morda pa nas danes asociira celo na dela njegovega sina, tudi znanega arhitekta Marka Mušiča, na njegovo novomeško avtobusno postajo ter bodočo stavbo študijske knjižnice v Novem mestu. Pri tem povejmo še, da arhitekt Marko Mušič prav sedaj pripravlja tudi monografijo o svojem očetu in njegovih delih v in o Novem mestu. S terase vrh hiše ob Trdinovem mostu pa bi se zagotovo ponujal prelep in bogat pogled na staro mestno jedro s Kapitljem na čelu, ter na Grm in okolico mesta. Kot zanimivost velja reči še, da bi naj ta hiša stala poleg Kobetove hiše, rojstne hiše danes prav tako eminentnega slovenskega arhitekta Jurija Kobeta.

Skratka, predlog Trdinovega mostu čez reko Krko Marjana Mušiča izpred sedemdesetih let, ki je pred vami, se izkazuje kot polnovredno - tako arhitekturno kot urbanistično delo - ki ponuja kvalitetne nastavke, izraža tendenco, nakazuje možnosti in maniro za nadaljnji razvoj tega dela Novega mesta tedaj, ki pa jih je moč smiselno privzeti tudi danes. Morda bi si celo danes želeli prav takšnega mostu. Toda, kaj hočemo - nekaj ostane za vedno, to spoznamo šele na koncu, želja.

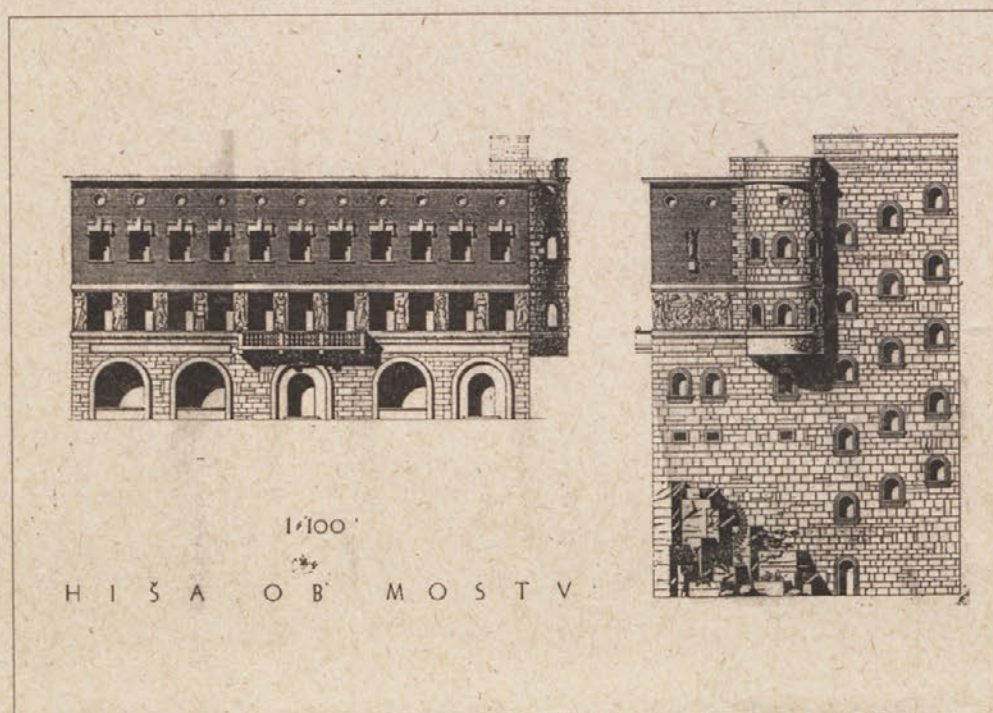
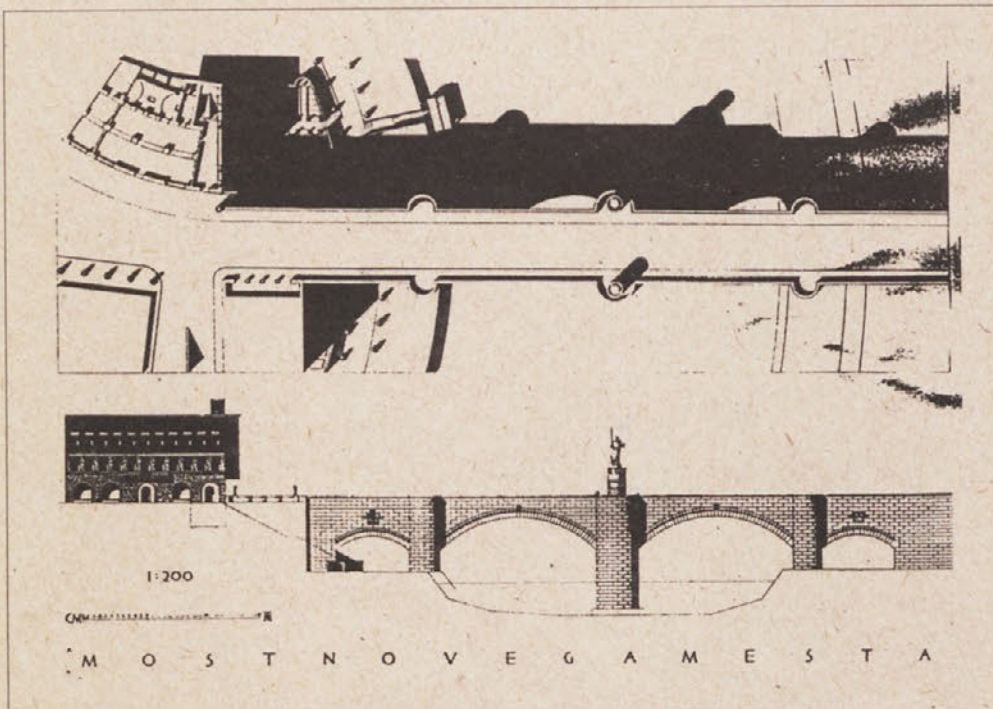
Veliki slovenski arhitekt Marjan Mušič, rojen leta 1904 v Novem mestu, kjer je pustil del svoje bogate ustvarjalne dediščine, je arhitekturo študiral v Ljubljani med letoma 1923 in 1929. Predvsem Plečnik, njegov učitelj, ki je poleg Vurnika tedaj vodil ljubljansko šolo za arhitekturo in kateremu je Mušič kasneje (leta 1982) posvetil knjigo, je nanj močno vplival.

Mušič je izkazal voljo in interes tudi ali predvsem do vrednot in bogastva preteklosti, do arhitektur, ki nam jih je zapustil čas, kar je razen s svojimi arhitekturnimi realizacijami v prostoru dal vedeti tudi s svojimi knjižnimi deli, kot so denimo, če omenim topogledno bolj znane, po vojni zelo dobrodošlo delo "Obnova slovenske vasi" (1947), potem "Arhitektura slovenskega kozolca" (1970), ki je tudi v arhitekturno-oblikovnem oziru pridala pomemben del dokumentiranju tega nam tako ljubega kozolca, ter seveda tri knjige pod naslovom "Veliki arhitekti" (1965 - 1968), ki se jim še danes ne izogne noben vesten bodoči študent arhitekture - in da nešteti vrednih člankov sploh ne omenjamo.

Ljubezen do Novega mesta in ohranjanja ter oblikovne nadgradnje oziroma bogatenja starih urbanih struktur je Mušič pokazal že v študijskih letih. Kot še danes izredno zanimivo delo za Novo mesto se kaže njegova diplomska naloga pri Plečniku, ki mu jo je ta zastavil septembra 1928, in kjer podaja predlog mostu čez Krko približno na mestu sedanjega Kandijskega mostu, ki je bil sicer zgrajen že pred tem, leta 1898.

Sedanji Kandijski most, smelo tehnično delo s konca 19. stoletja, ki s svojimi 75 metri polezuje nad Krko, je danes opredeljen kot razmeroma pomemben tehniški spomenik. Gotovo pa je manj vredna njegova estetska plat, predvsem v oziru na kontekst starega, srednjeveškega mestnega jedra. Kandijski most, prenovljen pred nekaj leti, četudi z morda po sebi lepo čipkasto in transparentno podobo konstrukcije, se izkazuje kot kontrasten motiv, morda komu celo boleč kontrast, napram hiškam na Bregu, napram Frančiškanski cerkvi in ostalim lepotam starega mesta. Harmoničen, to bi lahko bil v primeru urejanja tega mestnega predela oz. poteze cilj, most z njimi oz. s celotnim pročeljem starega mesta vsekakor ni.

Kakorkoli, Mušičev most, imenovan tudi Trdinov most, ponuja oziroma bi ponudil drugačno rešitev, drugačno podobo - podobo, ki bi naj izrazila "ponos občanstva pri vstopu v mesto", kot je



Tomaž Levičar

* | zgoraj tloris "Trdinovega mostu", spodaj pogled, čelo mostu

** | čelna fasada (pogled z Glavnega trga) in stranska fasada (pogled z mostu) Mušičeve meščanske hiše ob vstopu na Glavni trg

*** | perspektivna risba - skica "Trdinovega mostu"

Ali je Mušičevina še Mušičevina?

Večina Novomeščanov pozna Marjana Mušiča, nekateri morda tudi njegovo novomeško domovanje, rojstno hišo v Kandiji na današnji Resslerovi ulici 5.

Težko bi rekli, da je bil Marjan Mušič arhitekt, ne, bil je Arhitekt - toda bil je še več, predvsem je bil Človek in Novomeščan.

Marjan Mušič je Novemu mestu odtisnil neizbrisen pečat, zapustil mu je več svojih arhitekturnih del - s preureditvijo Glavnega trga in prostora ob Ljubljanskih vratih na čelu. Prav tako je po drugi svetovni vojni preuredil grad Otočec, prostor novomeške Križatije z Dolenjskim muzejem, ter iz povojnih ruševin dvignil nekdanji DOZ v Novem mestu. V vseh njegovih delih je zaznati iskanje oblike novega, ki je sposobna sobivanja s starim, s kontekstom. Toda bil je več kot Arhitekt.

Mestu je posvetil vrsto strokovnih in - povsem lahko bi rekli - "mestoljubnih" razmišljanj; besed napisanih in izrečenih, ki živijo zabeležene na papirju ali v duhu njegovih bližnjih, tistih, ki so nosili srečo njegove bližine, z njegovim sinom Markom in nečakom Vladimirjem - Bracotom v najbližjih vrstah, ki jima je Marjan Mušič dal energije pognati nove veje arhitekturnega drevesa.

Morda mestu najljubše delo pa je predal s knjigo "Novomeška pomlad", ki bogato in čudovito orisuje čas okoli prve svetovne vojne oz. umetniškega srečanja in dogodkov imenovanih "novomeška pomlad", kjer je, šestnajstletnik je bil tedaj, tudi sam, v družbi oseb in del Podbevška, Jakca, Skalickyja, med vojno padlega Cvelbarja,

Ančika, Avsca, Grada, Čarga, Zupana in gostov uspešno sodeloval na razstavi pri Vindišarju s predstavitvijo svojega slikarskega ustvarjanja. Novomeški režiser Filip Robar - Dorin je tedanje umetniško vrenje predstavil v filmu "Veter v mreži" pred nepolno dekadno. To je bil poklon novomeški pomladi. Tudi Marjanu Mušiču dolgujemo poklon.

Marjan Mušič spada v krog Novomeščanov, ki si ta naziv brezpogojno zaslužijo in katerih spomin smo dolžni ohraniti daleč vnaprej. Toda tu in danes lahko le sklonježih glav in s sramoto v begavih očeh samoobožujoče stopicamo okoli njegove veličine, ki jo očitno Novo mesto ni sposobno častiti, z njo oplajati prihajajoče rodove.

Verjetno si le redki, ali pa tudi nihče, predstavljajo, da bi v nemar pustili Cankarjevo domačijo na Vrhniku (prav Marjan Mušič jo je leta 1948 obnovil in uredil), morda Prešernov dom na Vrbi, Bog ne daj, Gregorčičev na Vrsnem pod Krnom, in tako dalje, tja do Plečnikovovega v Trnovem v Ljubljani. To bi bila gotovo kulturna sramota.

Toda, ali naj bode z našim Mušičem drugače? Očitno, da. Zakaj njegov dom na Resslerovi ulici je prav sramotno zapuščen od duhov, ki bi mu morali vtreti življenja, in v tej zapuščenosti ga onečaščajo nepridipravi.

Trenutno je hiša v lasti novomeške tovarne zdravil Krka. Toda gneva in nejevolje zagotovo ne gre vreči le nanjo, ne, predvsem, oziroma prav tako, gre to in še kaj vreči na nas same, predvsem pa na našo oblast, ki se ji v vseh dolgih letih predosamosvojitve in poosamosvojitve,

če seveda komu topogledno ta mejnik kaj pomeni, ni zdelo vredno poskrbeti za Mušičevino, kot se domačija v Kandiji tudi imenuje. Za ceno te nečutnosti, neobčutljivosti za vrednote preteklosti, ki pa so bile ravno Marjanu Mušiču alfa in omega njegovega ustvarjanja, hkrati tvegamo izgubo bogate zbirke, bogatega arhiva tega velikega slovenskega arhitekta in učitelja, ki je dolga leta navdušujoče, kot naslednik arhitekta Grabrijana, poučeval in nakazoval pot številnim generacijam arhitektov na šoli za arhitekturo. Tvegamo izgubo bogastva, ki ga nosi Mušičeva dediščina, ki se bi radostno predala vsem lepote željnim danes in jutri.

Mušičev dom je na prelepi točki Novega mesta, na točki iz katere se razliva čudovit pogled na staro Novo mesto z Bregom v ospredju, mnogi so si tu že želeli razstavišča del Marjana Mušiča, morda vsebinsko dopolnjenega z gostinsko - turistično ponudbo, ki bi vsadila tjakaj redno življenje. Toda želeli je očitno dandanes premalo, potrebna je moč, oblast, kapital, ki pa jih tisti, ki so si to le želeli, očitno niso posedovali.

Tako danes ta dom obrašča bodikavo trnje in neobzirna plev, prah prekriva stopinje duhov novomeške pomladi, v njem domuje strahovito razdejanje, ki mu verjetno ni para v nobenem drugem novomeškem domu. To je stanje, ki si ga lahko dovolijo le duhovi kulturnega podna, če si smem dovoliti nekoliko jeze, ki pa je - ždi se mi tako - povsem na mestu.

Sicer pa, kar je morda razmišljanje nekaterih, res je: njegov duh bo preživel, pa četudi bi si kdo dovolil razstaviti Mušičev dom opeko za opeko, iztrgati iz knjig njegov list za njegovim listom, anarhistično postaviti bombe pod vsa njegova arhitekturna dela in jih raztreščiti na prafaktorje. Preživel bo, če bo le živel človeški rod.

Toda ne glede na to, mladi in stari Novega mesta tega stanja ne smemo več trpeti. Zahteva je namenjena vsem, ki so in smo kakorkoli dolžni urediti stanje, predvsem pa tovarni zdravil Krka, ki



Mušičevina - žalostne slike propadanja

je lastnica Mušičeve domačije, novomeški občini, katere Trdinov nagajenec je bil Marjan Mušič, in Društvu arhitektov Dolenjske in Bele Krajine, ki je moralno in v skladu s svojimi pravili odgovorno arhitekturi in s tem tudi Marjanu Mušiču. Zato se zahteva lahko povsem preprosto glasi: "Zaslužnim zaslužno."

Tomaž Levičar,
študent arhitekture



Pogled na "novomeško akropolo" z Mušičevine



Fotografi Posočju

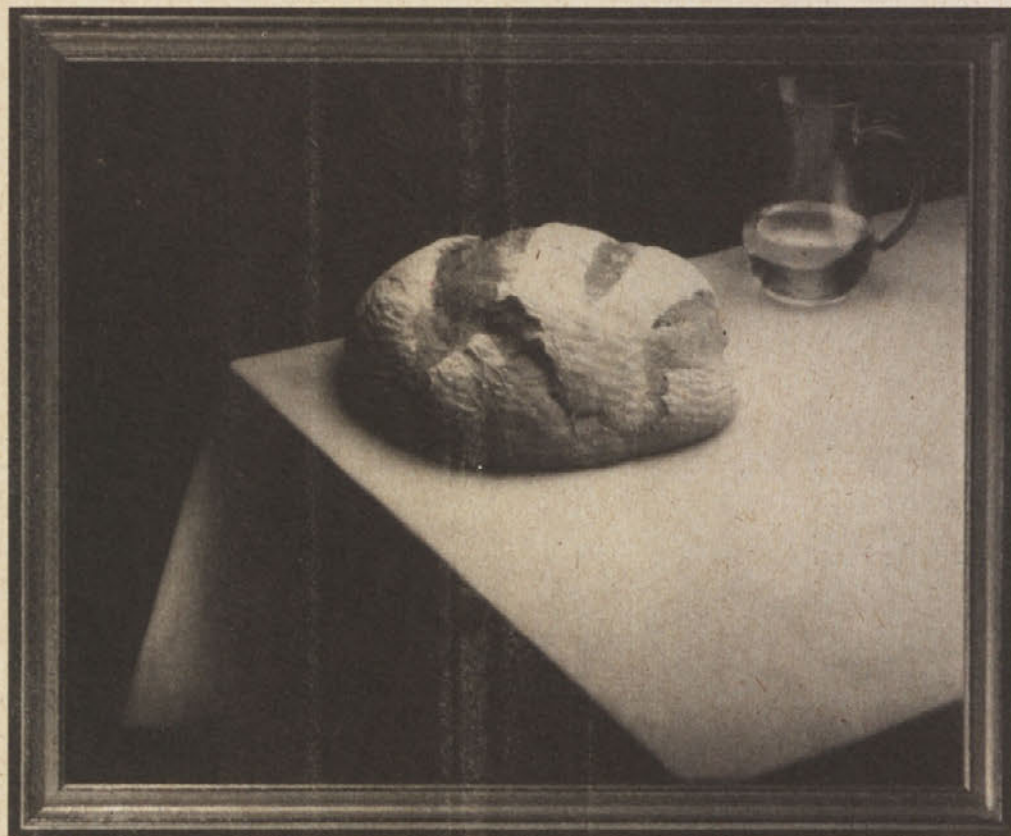
V dnevniku slovenske fotografije v najlepši luči izstopata dva datuma: 16. in 23. maj. Šestnajstega se je zgodilo, da so fotografi slekli slovensko folklorno obleko, zavist imenovano, in skupaj naredili dobrodelno razstavo v ars cafeju "Pri črnem orlu" v Idriji. Razstavljalo je triinštirideset avtorjev mlajše in zrele generacije: Dragan Arrigler, Marjan Bažato, Tomo Brejc, Primož Butinar, Božidar Dolenc, Christophe Donnet, Boris Gaberščik, Boštjan Gunčar, Barbara Hiti, Lado Jakša, Dušan Jež, Luciano Kleva, Janez Koroščin, Borut Krajnc, Miško Kranjec, Klemen Kunaver, Tomaž



Praga 1995 (foto Borut Krajnc)



(foto BP)



Kruh in voda (foto Dragan Arrigler)

Kunst, Marjan Kurtanek, Igor Mali, Tomaž Marc, Robert Mašera, Nino Mihalek, Rado Miklavčič, Aleš Mikuž, Flavio Mosetti, Valter Nanut, Milan Pajk, Marjan Paternoster, Janez Pelko, Jurij Pfeifer, Tihomir Pinter, Ivan Pipan, Rafael Podobnik, Peter Pokorn, Janko Prelovec, Janez Pukšič, Igor Pustovrh, Slobodan Simič, Božo Uršič, Miroslav Zdovc, Blaž Zupānčič, Antonio Živkovič in Joco Žnidaršič. Nato je prišel dolgo pričakovani triindvajseti maj, dan, ki je postavil celotno slovensko fotografijo na preizkus. Prva dražba slovenske fotografije. Kljub temu, da je nad dogodkom visel oblak negotovosti in posmeha, je dražba odlično uspela. Spodnja meja izključnih cen fotografij je bila šest tisoč tolarjev in najvišjo prodajno ceno, petinpetdeset tisoč SIT, je dosegla znana Arriglerjeva fotografija "Kruh in voda". Neprodanih je bila le tretjina fotografij in na koncu sta organizatorja Rado Miklavčič in Janko Prelovec zadovoljna ugotovila, da izkupiček za Posočje znaša 427.000 SIT.

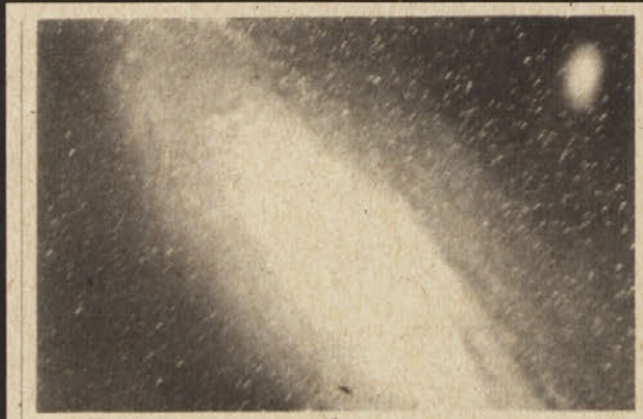
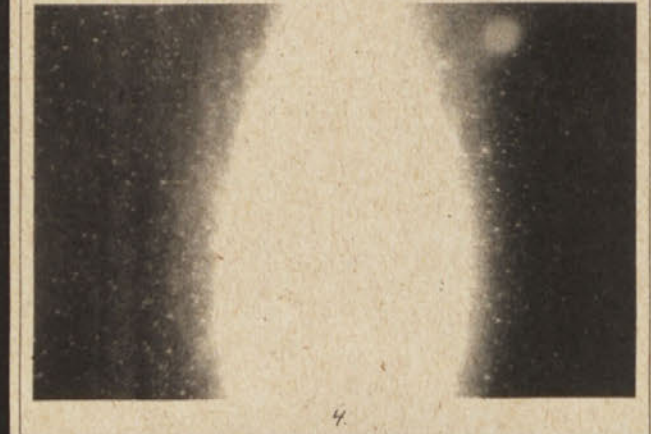
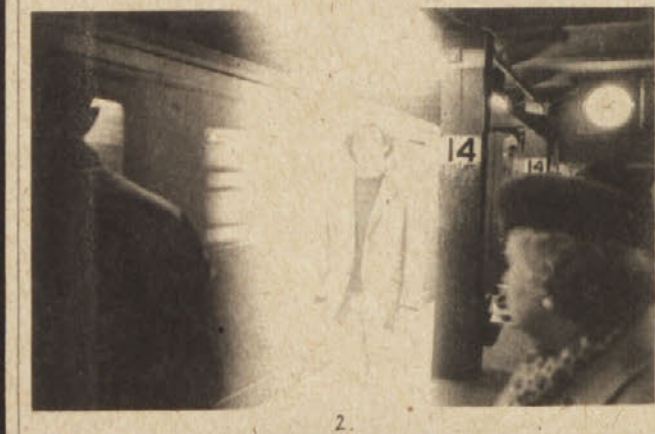
Duane Michals

Tokrat bom prvič predstavil tuje, že uveljavljeno ime: Duane Michals. Moj namen ni ponavljati hvalo znanega umetnika, ampak v kratkem opisati njegov umetniški razvoj in globlje vzroke le tega. Kakšni dejavniki vplivajo na umetnika in kako se potem to zrcali na njegovem delu?

Duane Michals je avtor, ki je v mnogem zaznamoval fotografijo sedemdesetih s svojim značilnim slogom. Duaneovi starši so v prvi polovici dvajsetega stoletja emigrirali iz Češke v Ameriko. Pomembno dejstvo v njegovem otroštvu je, da je bila njegova mati služkinja pri bogatem paru, ki sta imela sina po imenu Duane. Njegovi mami je bil deček tako pri srcu, da je tudi svojega sina poimenovala Duane. Tako je bil mali Duane Michals že v zgodnjem otroštvu ljubosumen na dečka, ki ga ni nikoli spoznal. Njegovo



The Human Condition





Borut Krajnc (foto BP)

Borut Krajnc

Borut Krajnc je mladi fotograf, ki ga je fotografija potegnila v reportažne vode. Fotografiral je za časnike Tribuna, Demokracija in Mladina. Sodeloval pa je tudi pri knjižnih izdajah, predvsem tištih z osamosvojitveno tematiko (Vojna za Slovenijo, Vojna v Sloveniji od napadov do zmage JLA, Deset dni vojne za Slovenijo in Premiki). Fotografiral je v mnogih vojnih žariščih po svetu - a ko je začutil, da se mu je izpraznila "košarica sreče", se je umaknil in nadaljeval fotografirati soljudi v ozadju medijske pozornosti.

Boruta zanima klasično fotoreporterstvo, brez dodatnih posegov v fotografijo, skratka "resnica" pred objektivom. Vendar bolj kot sam dogodek avtorja zanima predvsem "drama" posameznika znotraj dogodka. Naj citiram avtorja: "Moj cilj je času utrgati trenutek, z zgodbo, ki je projekcija prihodnosti".

Letos aprila je imel razstavo svojih fotografij v Mali Galeriji Cankarjevega doma. Fotografski opus je nastajal med letoma 1989 in 1997. Razstava ni bila kronološke



Ljubljana 1989 (foto Borut Krajnc)

narave, pač pa je avtor želel ustvariti enovito vzdušje časa in prostora. Vendar je po razstavi ostalo vprašanje, ali ni avtor le preveč razpet med svojim liričnim delom in poklicem fotoreporterja - jasno je bila namreč razvidna razlika med fotografijami, ki jih je fotografiralo reportažno oko in fotografijami, ki jih je fotografiralo srce.

Za slednje velja, da so zelo samosvoje narave. Stojijo samostojno, brez potrebe po dodatni razlagi o kraju, času in motivu, ki ga prikazujejo. Ob takšnih fotografijah gledalec pozabi na preteklost fotografije in celo pozabi na avtorja. Kajti fotograf ni več pomemben od trenutka, ko fotografija zaključi zadnjo porodno fazo in zaživi svoje življenje. Krajncove lirične fotografije bolj kot da bi opisovale nek dogodek ali osebo "prikazujejo" občutek, ki ga je avtor takrat začutil, pa najsi bo to veselje ljudi, satiričnost zgodovine ali melanholičnost Prage. Sicer pa sami presodite, predvsem pa občutite.



Ljubljana 1991 (foto Borut Krajnc)

FOTOGRAFIJA

Vse ljubitelje fotografije bi rad opozoril, da je izšla nova številka revije slovenskih fotografov FOTOGRAFIJA. V reviji so predstavljene portfolije avtorjev; nekaj je teorije o fotografiji in seveda tehnični napotki. Tu lahko najdete tudi celoten pregled minulih in bodočih razstav. Izdajatelji te revije so se odločili konkurirati podobnim tujim revijam (npr. American Photo). Mirne duše lahko trdim, da so svoj cilj tudi dosegli - tako po vizualnem izgledu kot tudi po sami vsebini.

Življenje je bilo že od začetka prežeto s frustracijami, nepotešeno radovednostjo, iskanjem identitete in hlipanjem po materini ljubezni. V osnovi so prav to teme njegovega fotografskega ustvarjanja. Duane Michals je bil vzgojen v močnem krščanskem duhu in dejstvo, da je homoseksualec, je okrepilo njegovo dvojno identiteto.

Duane Michals je bil obseden z dvojnostjo: imel je dvojno kariero - kot komercialni in kot umetniški fotograf, razpet je bil med podeželjem in mestom, duhovnostjo in materialnostjo, mladostjo in starostjo, življenjem in smrtjo. Njegovo življenje je bilo depresivno in melanholično. Njegove misli: "Melanholična resnica je, da lahko samo neuspeš. Sem refleksija in fotografiram refleksije, znotraj refleksije."

Kljub tem težkim besedam vam lahko iz prve roke povem, da je njegov image povsem nasproten. Ko Duane Michals nasmejan pride na otvoritev razstave, so vsi njegovi prijatelji. Ljudje so enostavno očarani z njegovim šarmom. Vendar fotografije na steni pričajo o drugačnem Michalsu.

V seriji "Fallen Angel" angel v trenutku izgubi krila in svojo svetost, ker je poizkusil mesene užitke. Nato uide ven, popolnoma ponižan, v koži človeka. V tej seriji lahko občutke ponižanja in izgube identitete dojemamo kot vplive iz njegovega otroštva.

V seriji "Human Condition" je osrednji motiv identiteta človeka. Človek v metroju zastane sredi vsakodnevnih gneče in obidejo ga dvomi. Podvomi o svoji vlogi v tem življenjskem tempu. Medtem ko razmišlja, njegova vloga v tem vsakodnevem utripu izginja in posameznik doživlja metamorfozo. Podoba se zjasni, ko mu postane jasno, da je le en neznaten delček nečesa ogromnega. Naslov Human Condition ali Človeško stanje posplošuje primer na celotno človeštvo.



The Fallen Angel



2



3



4



5



6



7



8

(Fotografije Duane Michals: Human Condition in Falllen Angel)

Prekucub Anton Podbevšek in "novomeška pomlad" 1920

Božidar Jakac: Anton Podbevšek, 1919



Novinarski zapis iz leta 1921 nam takole poroča o vzdušju na enem od slavnih Podbevškovih nastopov, "večerenj" ali "soarej": "Tu in tam se je pojavil šum, za njim smeh, tudi žvižgati je pričel nekdo, ko pa je prvič padlo zagrinjalo, je sledil - aplavz. Študentje so ploskali, čeprav istotako niso nič razumeli. Ploskali so a priori, ker so pristaši vsega onega, kar se bori proti staremu." (Tabor, Mb, 21. 6. 1921)

Podobno ugotavlja tudi poročevalec v Jutru leto prej (14. 11. 1920), da "ta smer kakor v glasbi in slikarstvu lahko prinese tudi v slovensko slovstvo novega življenja". Zato ima te "soareje" za napredek. Pri tem poročevalec govori o Podbevšku "kot vodilni zvezdi na tem polju."

O čem so poročali tedanji časniki in kaj je bilo zanje tako prevratnega v početju Podbevška in "njegovih"? Literarna zgodovina se je temu vprašanju dolgo izogibala, dokler se ni sočasno z raziskavami v Evropi tudi pri nas skupina mlajših raziskovalcev lotila tega področja in za "novomeško pomlad" ugotovila natančno takšne značilnosti, kot jih je imela t.i. evropska zgodovinska avantgarda: razvpite javne nastope, skupinsko dejavnost, objavo manifestov, pojav prevratnih revij, sodelovanje vseh umetniških zvrsti itd.

Podbevšek je začel svojo dejavnost že v novomeških gimnazijskih klopeh, saj je po lastnih izjavah do svojega štirinajstega leta napisal in uničil več pesniških zbirk, v katerih je izčrpal vse znane forme. Že šestnajstleten pa je poslal na Ljubljanski zvon zbir pesmi s pomenljivim naslovom Zolta pisma, ki zaradi svoje nerazumljivosti in zaradi "bagateliziranja" jezika niso mogle doživeti objave. Po vrnitvi s fronte 1918 je nadaljeval svojo dejavnost in Vidmar ga v tem času opisuje kot "mladega fanta, polnega neke skoraj demonične energije in neke silovite samozavesti in istočasno tudi volje nekaj ustvariti, nekaj napraviti." Tako je Podbevšek razumel tudi samega sebe, saj je imel Jarca spočetka glede nase za jajce proti puti, presegel pa je, spet po lastnih besedah, vse znane pesnike, tudi Whitmana, Tagoreja in Wildea. Iz te nepopustljive avtorotativnosti je šele mogoče razložiti svjevsten način njegovega nastopanja. Najprej se je predstavil občinstvu z besedami: Anton Podbevšek, človek z bombami, ter pričel s svojim preroško pojočim



Mož z zahoda (foto Herman Pivk)

pridigarso pobarvanim glasom recitirati svoje pesnitve. Pri tem na zunaj ni kazal boemskih potez dolgolasih romantikov, ampak je bil galantno oblečen, s kratko, urejeno frizuro. Kot tak je postal glavna slovensk znamenitost dvajsetih let in se je moral pred nadležni braniti celo s pravim revolverjem. V njegovih številnih javnih nastopih po Sloveniji od Novega mesta do Maribora, od Celja do Jesenic in Zagorja potemtakem ni bilo nič tradicionalnega in utečenega, nič znanega in preverjenega. Bučna reklama, ki jih je spremljala, pa je ta vtis še podeseterila. Podbevšek je bil prvi slovenski pesnik, za katerega je po Ljubljani in drugih mestih lepilo plakate reklamno podjetje. S t.i. "novomeško pomladjo", na kateri so poleg Novomeščanov nastopili tudi Marij Kogoj, Josip Vidmar in Rihard Jakopič, je Podbevškova dejavnost dosegla pomemben vrhunec, ki so ga nekaj kasneje vsi skupaj morali ponoviti še v Ljubljani.

Da so bili takšni ustvarjalni podvigi mogoči, so mladi potrebovali mecena in ga tudi našli v novomeškem kavarnarju Kokliču, ki jim je kupoval vso potrebno tujo literaturo, predvsem pa je moralo v nadarjenih Novomeščanih, Božidarju Jakcu, bratih Mušičih, Zdenku Skalickem, Podbevšku, Jarcu in drugih življenje "kipeti kakor v velikem kotlu", zato so si že zgodaj umislili, "da bi bilo dobro nastopiti osebno s svojimi proizvodi po zgledu umetniških prekucuhov pri drugih narodih," kot beremo pri Podbevšku leta 1922.

Po vsem poveadnem ne gre več dvomiti, da je, kot je zapisal Marjan Mušič, slovenski "avantgardizem vzniknil prav v Novem mestu in je od tod, iz svojega rojstnega kraja ob lenobni Krki... nastopil svojo zmagovito pot v slovensko prestolnico in jo prebudil k novemu življenju." France Stele je imel to dejstvo za slučaj, ki je hotel, da je bil prav v Novem mestu doma "eden najizrazitejših naših mladih, Anton Podbevšek." S svojo osebnostjo in s svojim delom je zaznamoval svoj čas, segel pa je tudi daleč naprej, kar je mogoče ugotoviti šele danes.

dr. Janez Vrečko

Petek, 12. 6., ob 20.00
(kletni prostori KC Janeza Trdine, vhod s
spodnje strani)

I. ŽOLTA PISMA - AVANTGARDNI MANIFEST

Branko Jordan, Tomaž Koncilija, Marijan
Dovič, Jelena Ždrale

II. RAZSTAVA ARTIKLOV UPODABLJAJOČE UMETNOSTI

Tomaž Grdin, Tom Mežan, Nataša Mirtič,
Igor Papež, Borut Peterlin, Luka Piko, Uroš
Weinberger

III. videoprojekcija kratkih dokumentarnih
filmov Božidarja Jakca

Sobota, 13. 6., ob 16.00
(hotel Krka, konferenčna dvorana)

SIMPOZIJ: ANTON PODBEVŠEK,
ZAČETNIK SLOVENSKE
ZGODOVINSKE AVANTGARDE
dr. Janez Vrečko, dr. Denis Poniž, dr. Lev
Kreft, dr. Irena Novak - Popov, mag Emica
Antončič, dr. Marko Juvan

Sobota, 13. 6., ob 21. 30
(novomeški Glavni trg)

GODBA V VALOVIH: HIMNA O
CARJU MAVRIČNIH KAČ
Branko Jordan, Tomaž Koncilija, Mitja
Ličen, Katja Vukčević
Gorazd Jakše, Gregor Iskra, Tomaž
Majerle, Franci Saje, Gregor Turk

Priprava: Marijan Dovič, Klemen Dvornik,
Branko Jordan, Tomaž Koncilija, Borut Peterlin
- v sodelovanju z DNS in MO NM.

*“Umetnost ni uspavalno sredstvo za zajetne meščane, pa tudi ne
bojno orožje množic. Umetnost je krik demonske radosti človeka, ki
pleše skozi vse svetove...”*

Anton Podbevšek (kot Andrej Vrezec) v Jarčevem romanu Novo mesto, 1932

Umetnik in njegov kip

Avantgardizem, poezija in zgodovinski spomin

Novomeščani kot taki v slovensko kulturno
zgodovino nismo zapisani z mnogimi
možmi in deli. Gotovo pa z ničim tako,
kot ravno z dogajanjem, ki ga je Marjan
Mušič označil z danes že splošno
sprejetim izrazom "novomeška pomlad".
Anton Podbevšek kot "vodilna zvezda" te
pomladi je gotovo prebil regionalne okvire
- kot začetnik radikalnega avantgardizma
na Slovenskem in hkrati izrazil uvajalec
modernističnih prijemov v poezijo.

Kaj sploh je avantgardizem v umetnosti -
kot enkratni zgodovinski pojav, značilen
za Evropo v letih 1919-1930? Novejše
raziskave ga razumejo ne na ravni
umetniških del kot takih, temveč bolj na
ravni življenja umetnika ter specifičnih
načinov predstavljanja "del", ki pogosto
izgubljajo svojo "delost"; oblik
nastopanja v javnosti, programskih
tekstov, manifestov. Za avantgardizem
je značilna skupinskost, bojevitost,
elitizem, provokativnost, revolucionarna
vera v napredek po poti umetnosti,
zavračanje vsega tradicionalnega

Podbevškovo delovanje 1915-1925
izpolnjuje vse kriterije pravega
avantgardizma - do pojava neoavantgard
po vojni nima primere v Sloveniji. Ob
stoletnici njegovega rojstva ima tako
naše mesto ne le čast, temveč verjetno
tudi dolžnost, pokloniti se njegovemu

spominu. Pokloniti se? Pogosto so
stoletnice dolgočasna inštitucionalna
zadeva, narejene iz nekega občutka
"kulture dolžnosti". Podbevšek pa nam s
svojim socialnim delovanjem in poezijo
priča, da živ ne bi podpisal take
stoletnice. Še več, ob tej priložnosti se
nam zastavlja pomembnejše vprašanje:
ali "obeleževanje" nasploh ustreza notranji
naravnosti, notranjemu bistvu
avantgardizma?

Avantgardizem se namreč vzpostavlja na
podlagi zavračanja tradicije - odtod
zahteve po požiganju muzejev, galerij, ki
so jih razglašali italijanski futuristi v svojih
manifestih. Provokacija je sestavni del
avantgardnosti züriški dadaisti so
namenoma šokirali publiko do
zgroženosti in popolnega zavračanja.
Tudi Podbevškovi nastopi so zbuvali v
največji meri odklanjanje, zmerjanje,
"pošiljali" so ga celo v sanatorije.
Ali je torej avantgardistu ustrezna tista
publika, ki ga odklanja, zavrne, se na
provokacijo odzove "ustrezno", kot pač na
provokacijo? In je torej vsak naklonjen,
pozitiven pristop do pojavov
avantgardizma neustrezen? To je namreč
vprašanje, ki bi si ga morali zastaviti v
trenutku, ko se stoletnica (13. junij 1998)
nezadržno bliža. Kaj storiti? Nekaj je
treba. Bomo postavili kip, brali njegove
pesmi, izdali knjigo? Je to prav, ali pa ne
razumemo pravega smisla in funkcije
Podbevška v svojem času? To so
vprašanja, ki so nam zbuvala določene
pomisleke, ko smo mladi novomeški
študentje filozofske fakultete in
umetniških akademij začeli pripravljati
sklop (nekonvencionalnih) prireditev v ta
namen ter sprožili iniciativo za postavitev
Podbevškovega kipa. Mislim, da naše
vprašanje terja vsaj poskus odgovora,
neke vrste apologijo, pojasnilo, zakaj tako.

Kot prvo sporno vprašanje se pojavlja
vprašanje kanonizacije pesnika, nekakšna
potrditev s strani uradne "kulture" - kar
namen takih obeleževanj dejansko je.
Kanonizacija pa je občutljivo področje, ki
v končni fazi postaja že kar sredstvo
narodove vzgoje naroda, narodove
narodove zavesti in pripadnosti. Najprej
se moramo ustaviti ob problemu
nacionalnega: kanon je pretežno
ideološka zadeva - običajno izhaja s
pozicije utilitarizma, tehtanja nekih
"objektivnih" koristi, ki jih je umetnik nudil
npr. "narodu" - lahko bi rekli, da si kanon
prisvoji umetnika ter ga v najslabšem
primeru povzdigne v fetiš, kot se je pri
nas zgodilo s Prešernom in še
nekaterimi. (Predpostavka je seveda, da
se to s Podbevškom ne le ne more,
temveč celo ne sme zgoditi.) Ravno v
slovenski kulturi se vprašanje kanonizacije
še izraziteje povezuje z vprašanji
nacionalnega, saj smo se Slovenci kot
narod dejansko konstituirali bolj preko
poezije, ne pa na primer bogate
zgodovine in dolge državne tradicije kot
večji evropski narodi; tako vsaj (morda
pretirano) zatrjujejo tisti, ki menijo, da brez
Prešerna Slovencev sploh ne bi bilo.
Ravno zato je pri nas vprašanje
kanonizacije izjemno občutljivo.

Tudi Podbevška je brez dvoma mogoče
uporabiti in zlorabiti v smislu nacionalno
retorične terminologije: je prvi, ki je
dohitel pregovorno slovensko
zamudništvo in torej tako dokazal drugim
narodom, da smo tudi Slovenci sposobni
itd. Grenko pa je seveda ob tem dejstvo,
da Podbevšek ni pristajal na neko
posebno slovensko umetnost, temveč je
gradil na principu obče (globalne)
umetniške etike, kar je razvidno iz njegovih
publicističnih objav po letu 1925. Po eni
strani je torej v kulturni sferi, kjer do

današnjih dni naveza literarnega z
nacionalnim še ni docela izginila,
Podbevšek po svoje lahko še vedno
sporen.

Še težje pa je odgovoriti na že zastavljeno
vprašanje: ali ni vsakršen "naklonjen"
pogled skregan z bistvom avantgarde?
Temu bistvu na ravni sprejemanja verjetno
v prvi fazi ustreza publika, ki reagira burno,
se na provokacijo odzove kot na
provokacijo. Toda v naslednji fazi, sploh
če upoštevamo pogojenost
avantgardizma z idejo o revolucionarnem
napredku s pomočjo poezije, verjetno tudi
najizzivalnejša avantgarda pričakuje nek
afirmativen pogled - če ne prej, ko se bo
udejanjila progresistična utopija, v
katero so vsaj "zgodovinski avantgardisti"
večinoma verjeli. Ta se, kot vse bolj vidimo
predvsem na področju ekologije, seveda
ni udejanjila. Vseeno pa sem prepričan,
da v postavantgardnih časih inflacije
informacij, papirja in dogodkov, ko
provokacija skoraj ni več mogoča,
dolgujemo zgodovinski spomin mož
em, ki so se v upanju na spremembo
podobe sveta podali na vrtoglavo pot
estetizacije svoje socialne eksistence.
Da, uveljavljena avantgarda je res mrtva,
paradokсна, contradictio in adiecto - a
drugačna v postavantgardnih časih
šibkega spomina ne more obstati. Zato
morda mesto svojemu Pesniku-
avantgardistu le dolguje recital, simpozij,
spektakel, kip in še kaj - četudi za ceno
vključitve v toge okvire "tradicionalnega"
in "nacionalnega". Morda pa eksistenca
v tovrstnem paradoksu Podbevšku niti ni
tako tuja?

Marijan Dovič

BOŽIDAR JAKAC

(1899 – 1989)

JAKČEVI FILMSKI DOKUMENTI

Božidar Jakac, eden od akterjev "novomeške pomladi", se je z risanjem začel ukvarjati kot samouk. Leta 1919 je bil sprejet na akademijo v Pragi in tam prišel v stik s sodobnimi tokovi – pričel je slikati eterične pastelev v duhu liričnega impresionizma in fantazijske podobe s findsieclovsko problematiko življenja in smrti. Po spodbudah Broemseja se je intenzivno posvetil grafiki. Med letoma 1920 in 1923 je pričel delati pod vplivom Muncha in dosegel nenaden umetniški vrh. V delih iz tega časa prevladuje eksistencialna tematika osamljenega človeka na nočnih ulicah in v kavarnah, poduhovljene krajine, psihološki portreti, prepesnitve poezije in motivika koncertov...

V dvajsetih letih prične študijsko potovati po Evropi, severni Afriki ter v tridesetih obišče ZDA. Že leta 1925 si kupi prvo 9mm kamero, katero leta 1929 zamenja za 16mm. Z njima snema svoja popotovanja in tako nastane velik del Jakčeve filmske zapuščine.



Božidar Jakac.

Jakac ni bil le slikar, grafik in risar, temveč tudi filmski amater.

Filmov ni snemal v publicistične namene - kazal jih je le ožjemu krogu gledalcev, zato so po zasnovi daleč od filmskega sejmarstva in spektakularnosti. Z njimi razkriva predvsem sebe v prostoru in času skozi kadre, ki prikazujejo veliki svet ali družinsko intimo. Vsak izmed teh filmov je reducirana in hkrati interpretirana verzija resničnih dogodkov. To dejstvo uvršča njegove filme med dokumentarce.

Jakac je z likovnim talentom v svojih filmih pokazal nek prefinjen občutek za motive. Tako lahko z užitkom opazujemo ujeti čas, ki ga je ujel med slovenskimi izseljenci v ZDA (1929-33), motive iz Slovenije (1931-41 ter po 1945) in posnetke iz časa druge svetovne vojne, ki so vključeni v gradivo znano pod imenom Partizanski filmski dokument.



Božidar Jakac s kamero na osvobojenem ozemlju med NOB

S posebno ljubeznijo je Jakac posnel Dolenjsko in Belo Krajino z motivi iz življenja in običajev. V več filmih, posebej zgodnjih, se je dal Jakac posneti in se tako podpisal v obliki, ki je velikokrat uporabljena v filmski zgodovini.

V celoti so ti filmi fragmenti iz preteklosti, ki so Jakcu kot filmarju zbudili pozornost. Posneto gradivo je kljub vsem pomanjkljivostim posebna vizualna zgodba, ki lahko preverja ustno in pisno izročilo. Nadvse dragoceni so tisti posnetki, ki vsebujejo ljudi v gibanju - kajti te komponente zgodovinskega spomina ne more ohraniti noben še tako živ opis ali fotografija.

GREMO V ...

Tokrat vas ne morem popeljati po policah videotek, kajti na teh ne boste mogli najti niti enega filma, ki bi ga posnel Božidar Jakac. V zameno za to vam ponujam na izbiro druge dostopne načine, da spoznate delo tega novomeškega umetnika.

FILM:

V knjižnicah je na voljo zelo dragocena knjiga s popisom vseh ohranjenih dokumentarnih materialov filmskega pionirja Božidarja Jakca. Avtor knjige je slovenski filmski arhivar Ivan Nemanič. V uvodu predstavi svet in čas Božidarja Jakca. Osrednja vsebina je popis filmov z navedbami vseh pomembnih ljudi, krajev in motivov. Obvezna literatura za vse, ki bi radi poznali korenine slovenske kinematografije.

IVAN NEMANIČ: FILMSKI ZAPISI 1929-55 BOŽIDARJA JAKCA

V knjigarni Mladinske knjige lahko kupite kaseto, na kateri so zbrani najlepši (najpomembnejši) filmi iz pionirskega časa slovenske kinematografije, med katerimi je tudi Jakčev "Gregorčičev fotoamaterski izlet v Belo Krajino". Taistega lahko v fragmentarni obliki vidite v spotu skupine D'Kovači: Pobeležo polje. NEME PODOBE SLOVENSKEGA FILMA

12. 6. 1998 ob 21.30 bo v sklopu prireditev Antona Podbevška 100 nadnaravnih let v kulturnem centru Janeza Trdine projekcija filmov Božidarja Jakca.

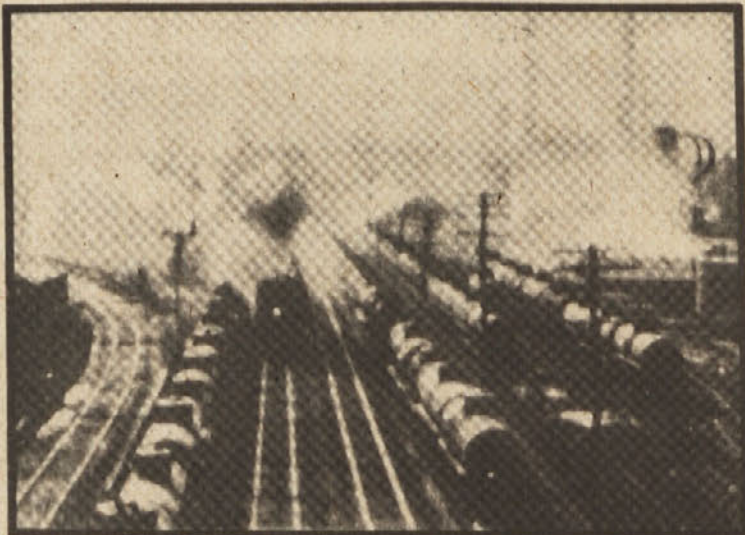
SLIKARSTVO:

Priporočam ogled zbirke grafik in slik v Galeriji Božidarja Jakca v Kostanjevici na Krki.

Prepričan sem, da ste že vsi Dolenjci (vsaj Novomeščani) videli zbirko risb in slik v Galeriji Jakčev dom, a vam za vsak primer omenim tudi to.

V knjižnicah in knjigarnah je na tone literature, ki govori o najplodovitejšem slovenskem likovnem umetniku.

Železniška postaja v Clevelandu, film CLEVELAND, 1931



Jakac je leta 1949 postal redni član SAZU, od leta 1964 je častni član slikarske akademije v Firencah, od 1982 pa še član Evropske akademije v Parizu. Leta 1979 je postal zaslužni profesor Ljubljanske Univerze. Imel je okoli 200 samostojnih razstav in je dobitnik štirih Prešernovih nagrad ter Avnojske nagrade.

Novomeščan Božidar Jakac je bil največji mojster slovenske grafike, eden od utemeljiteljev slovenskega ekspresionizma, nadaljevalec impresionizma, romantične ter realistične tradicije in najbolj ploden slovenski likovni umetnik.

LITRINKI IZ GANE

magična afriška dežela z imenom Gana

se razteza od obale Gvinejskega zaliva proti severu... V tej nekdanji angleški koloniji, deželi kakava, zlata in najdaljše zgodovine suženjstva, smo s prijateljico Ireno, Lito in Džanom doživeli veliko in še več - zato vam bom v utrinkih skušal prikazati nekaj očarljivih dogodivščin in drugih zanimivosti z našega popotovanja.

MARATONSKA MAŠA

Kljub trdem življenju v bedi in neizprosni okolju so Ganci radoživi ljudje. Po njihovih žilah se pretakata ritem in pesem. Kadarkoli imajo priložnost ali čas, to izkoristijo za zabavo in ples. Naravnost ljubijo skupinske povorke, plese in druge rituale, v katerih se skozi ples in ritem izraža nekakšen kolektivni kulturni duh in kjer udeleženci v ritmu in pesmi dobesedno padajo v trans. Podobnemu dogodku smo bili priča, ko smo se nekoč udeležili ene od cerkvenih maš, ki se tedensko dogajajo v vsaki ganski vasi z lastno faro. Takrat smo bili v gosteh pri vaškem poglavarju »chiefu«, ki je hotel s tem povabilom izkazati dobrodošlico Ireni in Liti, ki imata korenine v Gani. Njun oče je namreč v tej vasi, imenovani Abokobi, hodil v osnovno šolo. Pred sprejemom pri »chiefu« smo se udeležili omenjene maše - saj tam še pomislili niso, da je kdo od nas ateist. Protestantska cerkev ima namreč v Afriki verjetno najbolj vdane in verujoče pripadnike.

Ko smo vstopili v cerkev, se nam še sanjalo ni, kaj nas čaka - a bili smo priče najpristnejšemu izrazu živega, zabavnega in predvsem pobožnega duha tamkajšnjih prebivalcev. Maša se je začela z uvodnim govorom duhovnika, ki je nato prepustil besedo chiefovemu »lingwistu«. Slednji je pozdravil vse navzoče, povabil goste in sponzorje fare, ki jih je potem povabil na govorniški oder. Sponzorjev je bilo kar nekaj in so imeli tudi kar nekaj povedati - očitno je bilo, da je bil vsak med njimi presrečen ob taki publiciteti in možnosti spregovoriti pred publiko. Tudi v Afriki se namreč na urbanih področjih v stiku z zahodnjaško kulturo bohoti malomeščanstvo z vsemi svojimi potrebami in frustracijami. Na naše razočaranje (ali pa tudi ne) smo razumeli le del teh govorov, saj je vsak pomembnejši med svojo govoranco izmenično govoril v angleščini in v materinem jeziku. Nekaj stavkov po angleško in nekaj po svoje. Med govori sem se v svojem dolgočasju začel ozirati naokrog in opazil, da so v ozadju cerkve sedeli glasbeniki: nekaj pihalcev in nekaj tolkalistov. Ni mi bilo povsem jasno, kaj bodo z vso to "pleh kramo" počeli. A nisem niti pomislil, da bi jo lahko uporabili v tako majhni cerkvi. Pa so jo! Po "zadnjem" govoru je bend z vso sapo začel nabijati, duhovnik je pred oltar postavil pehar, ljudje pa so se počeli postavili v vrsto in se plešoč pomikali proti peharju ter se po drugi strani vračali na sedeže. Vsak je v pehar dal svoj prispevek, drugi pa so vpili in ploskali. Kakorkoli že, vzdušje je bilo vsekakor boljše kot v naši diskoteki na Otočcu. Ko smo že mislili, da se po dobrih dveh urah maša bliža koncu, so spregovorili še novi pomembnejši in tako dalje in tako naprej. Po besedah Lite in Irene so potem zopet ponovili seanso s prispevki, nakar so izvedli še javno prodajo kokoši, piščancev in zelenjave. Z Džanom sva se po prvem plesu namreč izmuznila iz cerkve na plano in šla postopati po vasi. V vasi ni bilo nobenega pripravnega koticčka, pa tudi nobene gostilne ni bilo na spregled. Zato sva pot nadaljevala v iskanju gostilne in ko sva jo na robu vasi le našla, sva se usedla na teraso in čakala. Trajalo je kakšnih 20 minut, da sva sploh zaslišala glasove iz notranjosti, nakar je ven prifrčala gospodična - lahko bi bila natakariča. Pozdravila naju je in ravno ko sem odprl usta z namenom, da bi kaj naročil, se je obrnila in se vrnila v hišo. Z odprtimi usti in debelim pogledom sem se ozrl proti Džanu in nato sva nekaj časa presenečeno pričakujoč "nečesa" molčala. Kmalu sem vstal in šel sam v gostilno vprašati, ali lahko kaj naročiva. Pa je rekla, naj počakava zunaj. Mislim sem si: "Saj to že pol ure počneva." Kmalu zatem se je le primajala in povedala, da nama trenutno ne more z ničemer postreči, ker je natakarič izginil in odnesel ključ od hladilnika. Rekla je, da se bo kmalu vrnil in da je šel najbrž k maši. Tako sva se žejna napotila nazaj k cerkvi, saj je minevala že tretja ura in je bil čas, da se maša konča. Blizu cerkve sva srečala starca in ga vprašala, kdaj bo dotične procesije konec, pa je rekel: "Ah, soon, soon." Takrat sem spoznal, da v Gani "soon" pomeni vsaj eno uro, če ne več. Kajti po eni uri je bilo maše res konec. Maša je na kmetih očitno edina priložnost, ko si ljudje oddahnejo ter se zabavajo in to počnejo zares. Potem nas je sprejel »chief«, nas pogostil s hot dogi in kokakolo ter se z nami slikal...

Nakar smo odpusljali nazaj v Accro...



Gana - dežela sonca, ožganih lic in lepotic (foto Borut Tiran)



ostanki gibanja neuvrščenih

KAKO JE "FILA" OBTIČALA V DREKU

V Gani imajo, tako kot v drugih subtropskih področjih po vsem svetu, sicer vlažno ozračje, a kljub temu malo padavin. Le-te se pojavljajo v tako imenovanih deževnih obdobjih, v obliki redkih občasnih ploh, ki so po svoji naravi zelo muhaste. Pojavljajo se namreč nepričakovano, takrat pa v vsej svoji mogočnosti in izdatnosti v nekaj deset minutah zemljo dobesedno oblijejo z vodo ter tako neredko povzročajo poplave, ki pri dolgotrajnejših nalivih (ti trajajo celo po dva dni) terjajo tudi smrtne žrtve. Zato so v nekaterih mestih Gane - npr. Accri, Kumasiju in Tamalu - ob vseh glavnih ulicah zgrajeni kanali za odvodnjavanje. Ti kanali imajo v deževni dobi neprecenljivo vrednost, v času vročine in suše pa so zaradi nemarnosti komunalnih služb in prebivalstva samega vir umazanije, bolezni in predvsem smrada. Tja namreč ljudje, še vedno vajeni tradicionalnega načina življenja, odmetavajo svoje odpadke - pa tudi fekalije, bodisi ročno ali celo neposredno iz svojih izločal. Tako smo bili nekega dne ob osupljivem dogodku poučeni, da lahko, kljub naravni hendikepiranosti, z nekaj spretnosti tudi ženske "odvodnjavajo" stoje. Zlasti če se pod njihovimi nogami znajde priročen kanal za "odvodnjavanje". Ko smo bili nekega dne s teto Abigail namenjeni h krojaču, sva namreč z Džanom naenkrat odprtih ust in odprtih oči ter brez sape obstala sredi ceste in nekaj trenutkov strmela v prej opisan prizor. Po kratkem molku je Džan presunjeno izdaval: "Stari, si vidu to!" Uspel sem pritrditi zgolj z "Aha", nakar smo, prikrito ozirajoč se nazaj, počasi odšli proti krojaču. Nekaj deset metrov naprej se je nahajala krojačnica ali bolje stojnica krojaškega mojstra, kamor smo bili namenjeni. Stojnica je stala neposredno ob cesti - a na drugi strani kanala, ki pa ga je bilo moč brez truda prestopiti. Toda za eminentne stranke je bil kljub ozkosti kanala postavljen provizoričen mostiček iz betonske plošče, ki je že s svojim videzom zagotavljala trdnost. Tako sta Džan in Irena nič hudega sluteč družno stopila na mostiček, vsak z eno nogo. Le za en korak, ki je bil potreben za prehod čez kanal. V naslednjem trenutku se je izkazalo, da plošča ni betonska, še manj pa trdna, saj sta se oba, vsak z eno nogo v vsej svoji agoniji gnusa znašla v kanalu polnem črnomodre, sluzaste in smrdljive - toda tople vsebine. Džan je bil obut zgolj v svoje natikače znamke "Fila", ki jih je nadvse cenil. A ko je potegnil nogo iz kanala, je "Fila obtičala v dreku". Ko smo se v zadregi že praskali za ušesi, češ kdo bo pobral nesrečno "Filo" iz kanala, je priskočil krojaški vajenec, potegnil obuvalo ven ter Džanu in Ireni ročno opral nogi, saj je bila to slaba reklama za najboljšega krojača v soseski.

Ker pa je "Fila" Fila, je po pranju Džanu še naprej služila, kot se zanje spodobi.

Borut Tiran

KDO JE V GANI ŠEF?

...nosilci oblasti so bili tako imenovani »chiefi« (poglavarji), ki so vladali bodisi posamezni rodovni skupnosti ali pa celemu plemenu...

V zvezi s »chiefi« se je skozi zgodovino izoblikovalo veliko običajev, ki pa dandanes izumirajo - še najbolj ohranjeni živijo v kulturi najmočnejšega in najvplivnejšega ganskega plemena Ashanti - "Odcepljeni":

»DEMOKRATIČNE VOLITVE«: »Chiefa« se izvoli po smrti prejšnjega. Odločitev o osebi je težka, zato izbira lahko traja tudi po več let. Novega »chiefa« se tradicionalno izbira izmed bratov, sinov ali nečakov pokojnega poglavarja. Izberejo ga demokratično plemenski starešine, izbravec pa funkcije ne more odkloniti. Če se temu upre, ga v skrajnem primeru ugrabijo, prisilno namestijo ter ga nekaj let na silo izobražujejo, da bi lahko opravljal svojo funkcijo.

»STIKI Z JAVNOSTJO«: Pri izvajanju oblasti so »chiefom« pomagali svetovalci imenovani »lingwisti«. Ti so imeli nalogo v imenu poglavarja komunicirati z ljudmi, kajti poglavar v svoji vzvišenosti ni smel neposredno komunicirati s svojimi podaniki.

»BANKROT«: Naslednja zanimivost, ki se navezuje na »chiefa«, so njegove številne žene. Vsako ženo mora »chief« preskrbeti tako kot ostale. To pravico ima vsaka žena in njeni otroci, kar je privedlo do tekmovanja med njimi, saj nobena ni dovolila, da bi druga imela več kot ona. Tako so se vsa darila množila s številom žena ali pa je moral darilo eni ženi poglavar kompenzirati z drugim darilom drugi ženi. Če bi se žena od moža ločila, bi seveda izgubila vse premoženje, ki ji ga je mož dal.

»VARNOST«: Zaradi tekmovalnosti, ljubosumnja in maščevalnosti, ki so po tradicionalnem prepričanju tipične ženske lastnosti, so »chiefa« šteli tudi tako, da ni smel nikoli jesti iz ženskih rok. Zanj je hrano pripravljali izključno moški kuhar.



Gana - glavni šef je "chief"



I. VRNILI SMO SE

Na TURNO SMUČANJE smo odšli v soboto, 9. maja. Zbrali smo se ob petih, pred športno dvorano, kjer smo takoj pogasili žejo s hladnim pirom - nato pa odšli proti Gorenjski mimo Ljubljane, Jesenica!, Kranjske gore do Planice in na koncu - Tamarja. Takoj, ko smo parkirali naše avtomobile, smo se vsi skupaj zazrli proti Jalovcu, ki se nam je kazal v prekrasnem soncu.

Večer smo preživel s pivom in klobaso v roki. Še dobro se nismo odžejali - že smo vsi ležali v spalkah ter čakali na jutranji vzpon proti Jalovcu. Noč je bila zelo kratka, odrinili smo namreč že okoli pol šestih. Prvi koraki so bili težki, kajti ruzak z vso opremo (dereze, psi, sendvič, ledvička, ...) je bil peklensko težak. Takoj za kočjo je bila markacija: Kotovo sedlo 4'30. Hodili smo že debelo uro, pa smo bili še zmeraj v gozdu. Če bi se poleti sprehajali, bi se nam zdel ta gozdček preklemsko lep - tedaj se je pa vlekel kot sam hudič. Bolj kot smo se vzpenjali proti vrhu, bolj smo sopihali - le najstarejši izmed nas je hitel proti vrhu, kot da gre za življenje ali smrt.

Ko smo prišli do odcepa, se je pot razcepila: proti Ozebniku in proti Kotovemu sedlu. Trije so se odločili, da bodo poskusili čez Ozebnik, ostali pa smo krenili proti sedlu, ki se je že svetilo v soncu. Ko smo bili že skoraj na vrhu, smo malo razočarani ugotovili, da nismo prvi na sedlu. Na levi strani so se pripravljali trije možakarji za spust z big foot smučmi. Zelo hitro so spustili in zarezali smučino v sneg. Bolj ko sem jih opazoval, bolj se mi je zdelo, da je to za mehek sneg bolj "big fuk" kot "big foot". Na vrhu je močno pihalo, zato smo se kar hitro spustili proti dolini. Prvi zavoji so bili naporni, potem pa je smučina stekla, da je bilo veselje. Med vijuganjem navzdol smo z veseljem opazovali mimo sopihajoče, ki so se šele vzpenjali proti vrhu. A kaj hitro smo bili spet v dolini in že smo hiteli proti planinskemu domu v Tamarju. V koči smo po stari dobri navadi vsak po svoje nakladali o lastnem spustu. Vsakdo je imel že vnaprej pripravljen izgovor za vsak svoj padec. Med vožnjo domov smo se nekajkrat ustavili - napolnili rezervoarje in hkrati naredili plan za drugo leto. Ponuja se res veliko dobrih turnih smukov (Kredarica, Cmir, Kriška stena, ...), zato že vsi komaj čakamo, da gremo spet v hribe.

Gorazd Jakše



"Še dvesto metrov do vrha" (foto Marjan Zver)

II. LE DELNO USPEŠNI...

SMUČANJE V TIGNESU je nekatere iz DNS-jevega avtobusa navdalo z eksistencialnimi skrbmi. Ta del študentske populacije si je proti koncu smučarije skesano in iskreno priznal, da bo moral na enotedensko kuro k znanemu dr. Ruglju... Pravijo, da je Rugelj trd človek in da uporablja krute metode...

Š. J. (Semič)



prvi zastopnik dolenskega rocka: Dan D



drugi zastopnik dolenskega rocka: DMP

DRUŠTVO NOVOMEŠKIH ŠTUDENTOV je že peto leto zapored priredilo največjo študentsko zabavo, kar jo premore predraga nam dežela SLOVENIJA. Že nekaj časa so organizatorji ugotavljali, da prostor v študentski menzi v ROŽNI DOLINI ni primeren za tako veličastno predstavo, kot je CVIČKARIJA. Nova lokacija na GOSPODARSKEM RAZSTAVIŠČU je sprva zbužala pomisleke, ki so bili predvsem finančne narave, pa tudi prostor sam je kar nekajkrat večji od že omenjenega. Zato so bili nesamozavestni pogledi organizacijskega odbora povsem upravičeni, ampak ne za dolgo. Trditev, da se iz malega-rojeva veliko, še kako drži - kot je znano dejstvo, da česar se dotakne roka DRUŠTVA NOVOMEŠKIH ŠTUDENTOV, se spremeni v zlato ali pa v

dovršeno organizirano promocijo DOLENJSKE-z njenim rubinasto rdečim kraljem CVIČKOM. Nekajmesečno trdo delo je obrodilo bogate cvetove, ki so v polnem sijaju razprli svoje liste na majsko sredo, 6. Velikega travna. In da tukaj ni šlo samo za promocijo CVIČKA, ampak celotne pokrajine, v kateri domuje kralj čarobnega okusa, je pokazala že sama otvoritvena slovesnost. Vinogradniški oktet iz ŠENTJERNEJA je s svojim ubranim petjem na široko odprla vrata v sredino popoldne. Vesele pesmi, ki so zveste spremljevalke DOLENJSKE in njenih lepote, v vsem razkošju zaplavajo po LJUBLJANI. Na oder prinesejo slovensko vinsko kraljico KATARINO JENŽUR z LESKOVCA pri KRŠKEM, ki v nekaj besedah oriše dolenskega lepote, se poigra z njegovo barvo in k otvoritvenemu nagovoru povabi župana novomeške občine g. FRANCIJA

MEDNARODNA ŠTUDENSKA IN DIJAŠKA IZKAZNICA - ISIC

Društvo novomeških študentov se je dogovorilo s slovenskim popotniškim društvom ERAZEM, da od 1.6.1998 prodaja mednarodno študentsko in dijaško izkaznico ISIC.

KAJ JE ISIC? Mednarodno študentsko izkaznico ISIC (International Student Identity Card) si v več kot 80 državah sveta lasti okoli 2 milijona študentov in dijakov. Tudi pri nas je že več kot 10.000 študentov in dijakov imetnikov kartice, ki omogoča popuste pri nakupu smučarskih, železniških, letalskih, ladijskih vozovnic, pri vstopninah v muzeje, gradove, na različne prireditve in še marsikje drugje. Od lani je mogoče uveljaviti številne popuste tudi v Sloveniji, med drugim tudi pri nakupu železniških vozovnic itd.

KAKO DOBIM IZKAZNICO ISIC? Za pridobitev izkaznice ISIC je potrebna le fotografija, dokazilo o statusu študenta oz. dijaka in 800 SIT. Za vse podrobnejše informacije o bonitetah, ki jih nudi izkaznica ISIC, se oglasi na DNS-ju.

Za DNS - Gorazd Jakše

Radost (vse fotografije posnel Borut Peterlin)



GOSPODARSKO
RAZSTAVIŠČE
SREDA 6. maj 1998
ob 15.30 uri

Always
Cviček!

Živelo!

dan Cvička

Cvičkarija v Ljubljani *****



KONCILIJO. Delo KMETIJSKEGA INŠTITUTA SLOVENIJE, ki je zadolžen za Posavski vinorodni okoliš, predstavi dr. MITJA KOCJANČIČ. Opozori na probleme, s katerimi se srečujejo vinogradniki in se zavzame za zaščito CVIČKA kot slovenskega avtohtonega vina. Sledi nastop skupine Ž'KOVAČI, stojnice dolenjskih vinogradnikov pa se začnajo polniti s prvimi radovedneži. Folklorna skupina KRES z izvedbo dolenjskih plesov navduši obiskovalce, prav tako tudi RAMPLAČI z OTOČCA, ki oživljajo že skoraj pozabljeni slovenski običaj ramplanja. Ob prvih spontaniziranih izrazih veselja popoldanski del programa počasi zahaja za ŠMARNO GORO. ANSAMBEL PETRA FINKA s svojimi melodijami razveseljuje in vabi v večer.

Množica ljudi z vzkliki 'NAJ ŽIVI CVIČEK!' počasi vstopa v dvorano, kjer je že vse

pripravljeno za začetek nočno-jutranjega programa. Novomeški predstavniki rock zasedbe DAN D so v slavo in čast rodnemu kraju, njihova izvedba energično glasna - in publika sledi njegovemu zgledu. Najtišji in najbolj zadržani spregovorijo, tisti z malo več poguma postajajo zabavno veseli, najpogumnejšim se porajajo ideje o lastnem vinogradu. DRUŠTVO MRTVIH PESNIKOV predstavi svojo novo zgoščenko ter s tem zaključi nastope novomeških bendov. Na ogret oder za njimi vstopi ADI SMOLAR - kakšni so občutki ob pozdravu tisočglave množice, nam lahko zaupa le on. Besedila znajo vsi na pamet, aplavzi so neizmerljivo glasni, CVIČKARIJA ga ne spusti z odra. Ob polnoči presenečenje organizatorja: ANSAMBEL PETRA FINKA odigra nekaj narodno-zabavnih vedno zelenih melodij, natakariji že ogledujejo svoje žuljave

dlani, obiskovalci pa so neutrudni. Kot da bi s CVIČKOM v dvorano vstopilo od sonca razigrano veselje in se zlilo z vsemi. Vendar ni še konec, saj v soj žarometov vstopa VLADO KRESLIN z MALIMI BOGOVI. Navdušenje, veselje, radostni vzkliki, vsa dvorana poje in se veseli, enostavno napisano: VLADO KRESLIN. Stoji za svojimi besedili, glasbo; in to poslušalci znajo ceniti. Dolgoletne izkušnje popeljejo vse od ljudskih napevov do vrtoglavih višin. Težako je priti na oder za nekom, ki brez težav napolni CANKARJEV DOM. Še težje pa je ostati na odru in ko te poslušalci sprejmejo, ob pravem času oditi. MAGNIFICO in PISSMAKER-si, dokažejo glasbeno zrelost in nekaj minut pred tretjo zjutraj zaključijo študentsko-dolenjski festival. Konec? Nemogoče! Komaj se je začelo! Vzkliki in želje po nadaljevanju. Najlepše, kar se lahko

zgodí organizatorju. Še zadnji dokaz, da je skoraj pol dneva trajajoča manifestacija uspešno zaključena.

In kaj ostane na koncu? Spomini na šest tisoč ljudi, ki so se sredi LJUBLJANE srečali z DOLENJSKO. ŠEST TISOČ!!!! Predstavitev, ki si jo vsakdo lahko samo želi, brez vroče krvi, brez zamer. CVIČEK je s pomočjo glavnega organizatorja DRUŠTVA NOVOMEŠKIH ŠTUDENTOV z velikim korakom stopil na pot spoznavanja sveta in s sabo ponesel toploto DOLENJSKE, razvijeno od svetlo zelenih spomladanskih barv - objeto z gorjanskimi bajkami.

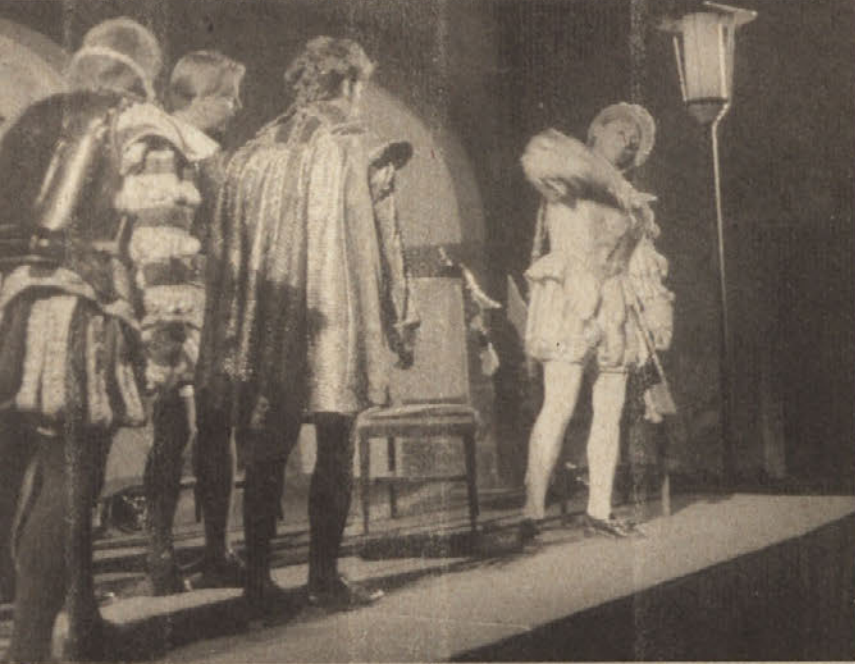
S spoštovanjem, veseljem in razumevanjem. Always cviček!

ROK OTOČEC

Posneto precej pred sončnim zahodom



skrbno izbrana koncert(k)a

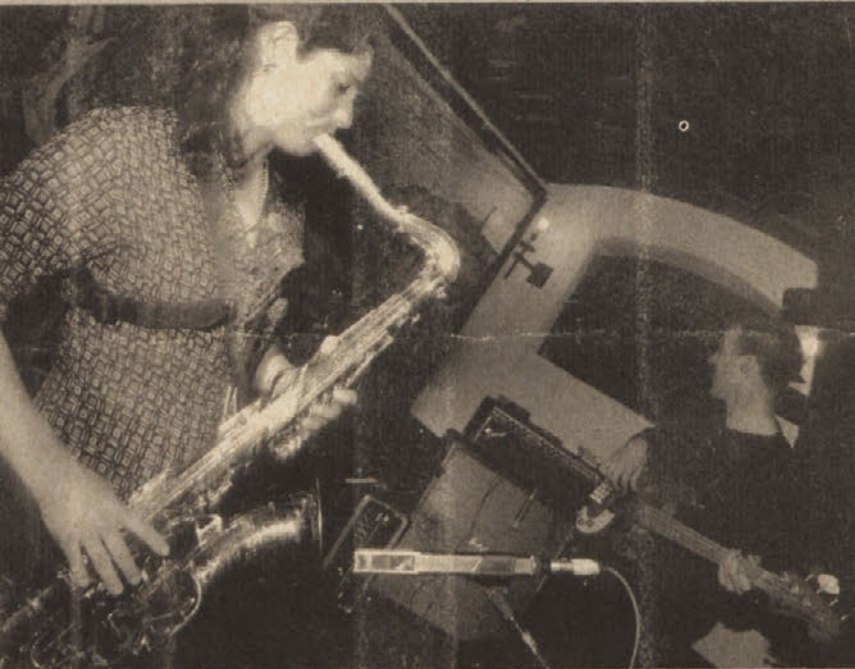


(foto BP)

8. in 9. maj:

OPERA! KJE VNDAR? V NOVEM MESTU?!

Ali je to res, smo se spraševali. Potem smo že padli v veseli srednji vek - moški in ženske, prisege, trma in ponos... Trivialna komična zgodba na eni strani, Dunaj, Milano in Praga več sto kilometrov od nas na drugi... Mladim vsa hvala za prekrasne glasove, Schubertu za kanček ušesu dopadljive glasbe. Še kdaj, lahko tudi bolj drzno...



(foto BP)

15. maj:

LIVING DAYLIGHTS in PARK

Mislili smo, da bomo imeli predstavitev novega Parka in džezovsko glasbeno kuliso. A prišli so vesoljci - Marsovci, Venerjani, Uranci... kdo ve? Zemljani to niso bili. Ko bi premogli doma kaj takega... Škoda. Treba bi bilo razpustiti vse slovenske ansamble in jim odvzeti pravico do nastopanja. Na javnih shodih pa vrteti kvalitetne kozmične posnetke. Sploh pa - revolucionarno leto 1998 je dobro leto, da vržemo v zrak radijske postaje, ki se množijo kot muhe na govnu. To govno potem v gnojnico namočeno trosijo po vsakem kubičnem milimetru zraka, zemlje in voda naše dežele. ZMEŠALO SE NAM BO OD NEŠTEVILNIH FREKVENC, KI NAM MEŠAJO ZRAK! V boj, bratje!

novice iz kluba

Klub bo kljub prepovedi okupiran. Vsaj 12. junija ob 20.00, ko bo v njem prvič izvedena multimedijška soareja v treh dejanjih: po 78 letih - simulaker manifesta slovenske zgodovinske avantgarde, Podbevškovi Žoliti pisem... Bodo klub dobili študentje, faliranci, nadarjenci, izbranci, izgubljeni, politiki, d.o.o. s.p....

Odgovor dobite tudi od 13.-18. 6. med 10.00 in 19.00 "on the face of the place" na razstavi sedmih...

Za vas: Šokac, Žokac in Smokac J.,
okolica Semiča

ISDN
KAKO STE POVEZANI,
TO JE ZDAJ VPRAŠANJE?

 **Slovenija Online**
Telekom Slovenije

en ISDN priključek, dve zvezi na en mah
enostavno zapiše kdo vas kliče
preusmeri klic, ko vas ni doma
končno ima lahko vsak svojo številko
5 krat hitreje in v sekundi na Internet
klic na čakanju

ISDN telefonski priključek je popolnoma digitalni komunikacijski priključek.

Nudi širok nabor storitev in omogoča, zaradi svojih prednosti, zanesljivosti, udobja in hitrosti, prihranek v času in denarju.
INFORMACIJE 080 8080, 068 371 373



DOLENJSKA BANKA

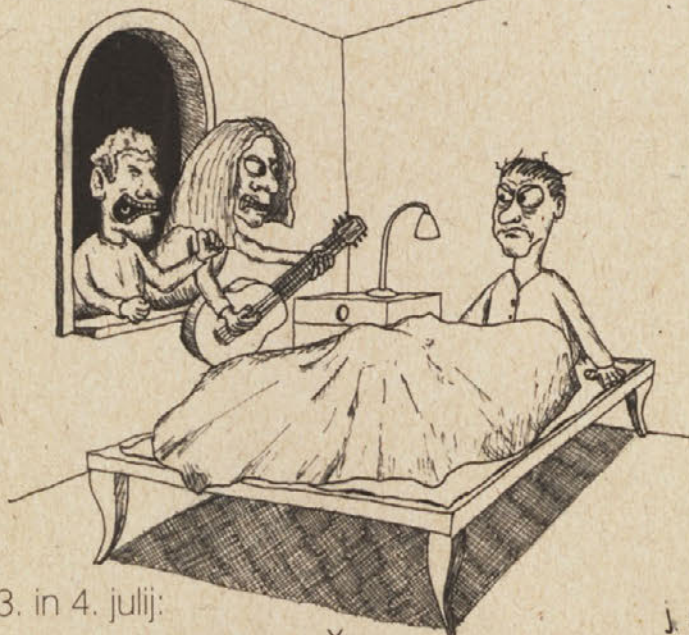
 zavarovalnica tilia d.d.
novo mesto

Naredite že danes prvi korak v lepši jutri

Rentno in življenjsko zavarovanje
naložba za prihodnost

Informacije dobite pri vašem zastopniku
ali na sedežu zavarovalnice na
Seidlovi cesti 5 v Novem mestu, t: 068/ 3917-200

Gospod veleposlanik, greste z nami na žur...



3. in 4. julij:

ROCK OTOČEC

Bo ali ne bo? Spet se bomo valjali v blatu, pekli znane otoške labode, peli podoknice grajskim veljakom ter na koncu veselo streljali v veselje... Kdaj? Zakaj? Čemu? Za domovino, zgodovino, desetino, kraljevino, odškodnino, balerino, violino, violo, kontrabas...? Za srečo?

NAGRADNI KUPON:

Neverjetno! Prav TEBE je doletela ta sreča! Dobil si KUPON, ki ga moraš le ČITLJIVO izpolniti ter odvreči v najbližji nabiralnik. Če stanuješ manj kot 500 km stran od Novega mesta, boš dobival MESTNI časopis vsak mesec po pošti BREZPLAČNO!

IME IN PRIIMEK:

NASLOV:

POŠTA:

poština plačana
po pogodbi
št. 455/98

Društvo
novomeških
študentov

* park

Prešernov trg 8
8000 Novo mesto

park

novomeški mladinski časopis
št. 2, letnik I, cena 1 tolar
(junij 1998)

✓ [u.b. 8]



Mestna občina
Novo mesto

INFOTEHNA
INTERNET PONUDNIK
E-mail: infotehna@infotehna.si, http://www.infotehna.si
Tel: 068 371 710, Fax: 068 321 026

**DNS ŠTUDENTSKI
SERVIS**

NOVO MESTO
NOVO MESTO, PREŠERNOV TRG 8, TEL: 068 322 275
TRESNJE, GUBČEVA CESTA 16A, TEL: 068 460 520
http://www.drustvo-dns.si/ - - - dns@drustvo-dns.si

novomeški mladinski časopis

Glavni in odgovorni urednik: Marijan Dovič
Oblikovanje: Jurij Kocuvan
Ilustracije: Janez Vidrih
Naslovnica: Borut Peterlin

Ustanovitelj in izdajatelj: DNS
Tisk: Jangraf
Naklada: 1000 izvodov

Naslov uredništva:
Prešernov trg 8,
8000 Novo mesto
Tel: 068/322-275
e-pošta: park@drustvo-dns.si

Po mnenju ministrstva za kulturo velja za Park
5% davek od prometa proizvodov
(št. 413-229/98, 23. 04. 1998)

Zaželene konstruktivne pripombe, predlogi in
prispevki.
PRIDI IN SE SPREHODI PO PARKU! ČE SI
BOLJ LEN, POŠILJAJ DISKETE ALI E-MAILE.

izreži in pošlji!